

Dobrovoľníctvo ako reakcia občianskej spoločnosti na tzv. migračnú krízu v rokoch 2015 - 2016: Na príklade *Iniciatívy Kto pomôže?* a dobrovoľníckeho programu občianskeho združenia Mareena

Miriama Bošelová

Abstrakt

Celkový negatívny postoj v rámci politicko-spoločenského diskurzu k prijímaniu utečencov na Slovensko v rokoch 2015-2016 sa prejavoval nielen vo väčšinovej verejnej mienke, ale aj v mediálnom a politickom diskurze. Zároveň však vytvoril podmienky a priestor na výraznú odozvu občianskej spoločnosti, ktorá apelovala a aj apeluje na pomoc a prijímanie utečencov. Príspevok sa zaoberá vybranými občianskymi iniciatívami slovenských neziskových organizácií ako reakcie na tzv. migračnú krízu v rokoch 2015-2016: *Iniciatívu Kto pomôže?* a občianske združenie Mareena. Cieľom príspevku je predstaviť kontexty vzniku, fungovania, formovania *Iniciatívy Kto pomôže?* a občianskeho združenia Mareena; popisuje aktivity predmetnej iniciatívy a združenia so zreteľom na obdobie tzv. migračnej krízy (2015-2016). Príspevok sa zaoberá dobrovoľníctvom *Iniciatívy Kto pomôže?* a občianskeho združenia Mareena ako reakciou občianskej spoločnosti na tzv. migračnú krízu. Druhým cieľom príspevku je predstaviť dobrovoľníctvo ako nástroj formovania občianskej spoločnosti, sociálnej inklúzie a sociálnej zmeny so zameraním na motivácie jednotlivcov k priamej forme aktivizácie počas tzv. utečeneckej krízy.

Kľúčové slová

Občianska spoločnosť, neziskový sektor, migračná kríza, utečenecká kríza, utečenci na Slovensku, dobrovoľníctvo, občianska spoločnosť, sociálna zmena, občianska aktivizácia, motivácia dobrovoľníkov.

Úvod

Vplyv tzv. migračnej a utečeneckej krízy v rokoch 2015 a 2016 bol na Slovensku, v porovnaní s našimi susedmi (napríklad Maďarskom a Rakúskom) oveľa menej intenzívny. Späťne to viacerí odborníci zdôvodňujú jednak geografickou polohou Slovenska, ale aj socioekonomickou situáciou, no aj tým, že Slovensko „neležalo“ na najfrekventovanejších migračných trasách. Zároveň je možné konštatovať, že v kontexte spoločensko-politického vývoja bolo Slovensko takmer polstoročie izolované od prirodzených medzinárodných

migračných tokov a v súčasnosti patrí ešte stále k členským štátom EÚ s najnižším percentom podielu cudzincov na obyvateľstve Slovenska.¹ Podľa dát Štatistického úradu SR ku koncu decembra 2020, cudzinci tvorili približne 2,75 % z celkového počtu obyvateľov Slovenska².

Vláda Slovenskej republiky v rokoch 2015-2016 k prijímaniu utečencov a tiež k poskytovaniu pomoci pre ľudí na úteku zvolila prevažne negatívny a odmietavý postoj, s ktorým sa však nestotožnila celá slovenská spoločnosť. V spomínanom období vzniklo viacero občianskych aktivít či iniciatív, ktorých cieľom bolo nielen symbolické vyjadrenie podpory spoločenským a politickým riešeniam podporujúce aktívne prijímanie ľudí na úteku na Slovensko, ale išlo aj o aktivity s cieľom realizácie konkrétnej pomoci. V súvislosti s touto tzv. európskou migračnou krízou, ktorá začala na svojej intenzite naberať v lete v roku 2015, je v slovenských vedeckých či odborných príspevkoch zatiaľ pomerne málo pozornosti venovanej práve týmto spomínaným aktivitám tretieho sektora – aktivitám rôznych mimovládnych organizácií, cirkevných reprezentácií či inštitúcií, resp. všeobecne aktivitám občianskej spoločnosti v prospech riešenia dôsledkov tzv. utečeneckej krízy v Európe a na Slovensku³.

Celkový negatívny postoj v rámci politicko-spoločenského diskurzu k prijímaniu utečencov na Slovensko sa prejavil vo väčšinovej verejnej mienke, ktorá bola (a stále aj je, čo potvrdzujú rôzne súčasné prieskumy a výskumy verejnej mienky), ladená negatívne.⁴ Zároveň však vytvorila podmienky a priestor na výraznú odozvu občianskej spoločnosti, ktorá apelovala a aj apeluje na pomoc a prijímanie utečencov.

---

¹ BOLEČEKOVÁ, M.: Aktivity slovenských mimovládnych organizácií v prospech utečencov a imigrantov počas európskej migračnej krízy. In: *Současná Evropa*, 2016, roč. 21, č. 2, s. 43. [online]. [cit. 2021-10-08]. Dostupné na: <https://sev.vse.cz/pdfs/sev/2016/02/03.pdf>

² Podiel na celkovom množstve obyvateľov – 5 459 781. Podľa dát Štatistického úradu SR ku dňu 31. 12. 2020. [online]. [cit. 2021-10-11]. Dostupné na:

https://slovak.statistics.sk/wps/portal/ext/products/informationmessages/inf_sprava_detail/06b04712-ca08-4bd6-a9ad-f4bba6acab0!/ut/p/z1/tVJNb-IwFPwtPeTovAc2cejNoC4fhWpLSwFfvnYIIXEaeJNyr-vU_VSqaXsYX2xLc3Mm_EYJKxB5qpO98qmJldHd9_I4M89n4SDQUcgDmYUJ9Pbh7vx8Fd3tOzB6jMgvFvc4ORR_B4tpqyDrAfyPP8JJMgot4VNYGN0pRJSUia74g6WA_dwZSZc1PnMamKUtUnD-sqtge3Y6CR8U6XRApDwvQ2IKqvtmTHtFYqUJHS2MoXUbqFzUXo1U952jz4zRItX75DhiMxZnyGGM5GPZyI8XLRv6cUBf0AnNHYOA_8Ww8dDqs6jRtY5u3LHOHhHyOOEaYgU535TZT56POQI-U8ZF3WD3qUtp13y_lwvneyyiZtGQbWF2k7avr88iKF69TkNn61sP4fpo5Itc0dBbLeBeXcen_Ld1vTaw tqmsPPWyaxt8bsz_GfmQy70tKYirn7zMSimyZhfrEDrv5DWVSN-ixnomrqrzfADo/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/

³ Podrobnejšie som sa téme slovenskej občianskej spoločnosti a reakciám tretieho sektora, cirkvi a cirkevných inštitúcií na dôsledky tzv. migračnej krízy venovala v kapitole BOŠELOVÁ, M.: Občianska spoločnosť a Slovensko - reakcie tretieho sektora na dôsledky „migračnej krízy“. In: LETAVAJOVÁ, S. a kol.: *Novodobé migrácie vo verejnej, mediálnej a politickej diskusii*. Nitra: UKF, 2020. s. 103-126.

⁴ Toto tvrdenie je možné podložiť napríklad jedným z najnovších výskumov Centra pre výskum etnicity a kultúry (CVEK), ktorého výsledky boli zverejnené v novembri 2021 a prinášajú zaujímavé kvalitatívne aj kvantitatívne dáta o tom, ako cudzinci vnímajú svoje skúsenosti s integračným procesom na Slovensku. Viac informácií je dostupných v GALLOVÁ KRIGLEROVÁ, E. – HOLKA CHUDŽÍKOVÁ, A. – KADLEČÍKOVÁ, J.: *Cudzinci na Slovensku - hľadanie nového domova. Skúsenosti cudzincov s integráciou na Slovensku - výskumné zistenia*. Bratislava: CVEK, 2021. 65 s. [online]. [cit. 2021-11-28]. Dostupné na: <http://cvek.sk/wp-content/uploads/2021/11/Cudzinci-na-Slovensku.-Hľadanie-noveho-domova.pdf>

V nasledujúcom príspevku predstavím vybrané občianske iniciatívy slovenských neziskových organizácií ako reakcie na tzv. migračnú krízu v rokoch 2015-2016⁵: *Iniciatívu Kto pomôže?*, ktorá sa neskôr, v roku 2017, pretransformovala do občianskeho združenia Mareena, ktoré v súčasnosti veľmi aktívne asistuje v integračnom procese nielen ľuďom s udelenou formou medzinárodnej ochrany (azyl alebo doplnková medzinárodná ochrana), ale aj všeobecne cudzincom žijúcim na Slovensku a okrem dobrovoľníckeho a komunitného programu sa prostredníctvom rôznych vzdelávacích aktivít a komunikačných kampaní snaží prispievať k celospoločenskej diskusii o témach migrácie, integrácie a výzvach, ktoré sa s týmito procesmi spájajú.

V rámci príspevku sa zameriavam nielen na kontexty vzniku, fungovania, formovania *Iniciatívy Kto pomôže?* a občianskeho združenia Mareena, ale čiastočne sa zameriavam aj na popis aktivít, ktoré táto iniciatíva a združenie realizovali – to všetko so zreteľom na roky priamo súvisiace s tzv. migračnou krízou – ide o roky 2015-2016. Okrem toho sa v druhej časti príspevku zaoberám dobrovoľníctvom *Iniciatívy Kto pomôže?* a občianskeho združenia Mareena ako reakciou občianskej spoločnosti na migračnú krízu v rokoch 2015-2016, ktorá predstavovala priamu a konkrétnu aktivitu súvisiacu s riešením dôsledkov tzv. utečeneckej krízy na Slovensku.

Cieľom príspevku je teda, najmä na príklade *Iniciatívy Kto pomôže?*, predstaviť dobrovoľníctvo ako nástroj formovania občianskej spoločnosti, sociálnej inklúzie a sociálnej zmeny. Zaujímalo ma tiež, aké mali jednotlivci, ktorí sa zapojili do výzvy *Iniciatívy Kto pomôže?*, motivácie k priamej forme aktivizácie v rokoch 2015-2016, priamo počas tzv. utečeneckej krízy.

V príspevku vychádzam primárne z dostupných odborných zdrojov venujúcich sa témam dobrovoľníctva, občianskej spoločnosti a participácie; z interných dokumentov a materiálov *Iniciatívy Kto pomôže?* a občianskeho združenia Mareena (viaceré verzie manuálov pre dobrovoľníkov, výročné správy, registračné formuláre, zápisy zo zrealizovaných rozhovorov s potenciálnymi dobrovoľníkmi a dobrovoľníkmi v Bratislave, Nitre a Košiciach); ale i z vlastnej skúsenosti, keďže som sa do iniciatívy v roku 2015 aj sama zapojila.

Na tomto mieste je ešte potrebné uviesť, aká je moja pozícia v celom tomto procese – aktuálne som i sama súčasťou občianskeho združenia Mareena, od roku 2017 pôsobím ako koordinátorka aktivít Mareeny v Nitre a okolí, no začala som sa angažovať už v roku 2015, kedy som zareagovala na spomínanú výzvu *Iniciatívy Kto pomôže?* a neskôr, od roku 2017 som sa v Mareene angažovala aj ako dobrovoľníčka. V rámci môjho príspevku tieto skúsenosti aj čiastočne využívam.

---

⁵ Vybrané občianske iniciatívy slovenských neziskových organizácií, ktoré najviac zarezonovali v slovenskej spoločnosti a ktoré boli zároveň aj reakciou na tzv. migračnú krízu v rokoch 2015-2016 som podrobnejšie spracovala v kapitole BOŠELOVÁ, M.: Občianska spoločnosť a Slovensko - reakcie tretieho sektora na dôsledky „migračnej krízy“. In: LETAVAJOVÁ, S. a kol.: *Novodobé migrácie vo verejnej, mediálnej a politickej diskusii*. Nitra: UKF, 2020. s. 103-126.

Iniciatíva Kto pomôže? a občianske združenie Mareena: kontexty vzniku a pôsobenia v rokoch 2015 - 2017

Slovenskú občiansku *Iniciatívu Kto pomôže?* a rovnako aj občianske združenie Mareena môžeme, podľa analýzy I. Rapošovej a T. Gažovičovej⁶, zaradiť medzi aktivity, ktorých cieľom bola a je podpora prijímania utečencov do Slovenskej republiky a dohľad nad dodržiavaním ich základných ľudských práv na území Slovenska, s výraznými prvkami advokácie smerujúcej predovšetkým k politickej reprezentácii a vládnym predstaviteľom.⁷

V súvislosti s migračnou situáciou v roku 2015 boli pre potreby humanitárnych a rozvojových organizácií uvoľnené aj finančné zdroje mimo obvyklých grantových a podporných schém. Mnohé mimovládne organizácie dokázali veľmi efektívne zareagovať na potreby ľudí v krízových situáciách a svoje portfólio aktivít rozšírili aj na oblasť migrácie. V tomto kontexte je teda možné mimovládne organizácie zapájajúce sa do pomoci riešenia dôsledkov spôsobených migračnou krízou, rozdeliť do dvoch skupín. Prvú skupinu tvoria mimovládne organizácie s predchádzajúcimi skúsenosťami s pomocou utečencom a migrantom, popríp. mali skúsenosti v rámci riešenia humanitárnych kríz. Druhú skupinu, do ktorej spadá aj *Iniciatíva Kto pomôže?* a občianske združenie Mareena, tvoria tie mimovládne organizácie, ktoré sa v tejto oblasti angažovali po prvýkrát.⁸

V apríli 2015 sa vo verejnom priestore objavila občianska *Iniciatíva Kto pomôže?*, ktorá následne v máji 2015 spustila kampaň s heslom „*Kto pomôže? Kto, keď nie my?*“ s cieľom vyzvať vládu Slovenskej republiky prijať 100 rodín zo Sýrie a Iraku. Súčasťou tejto kampane bolo zároveň predstaviť zrealizovateľnú víziu integrácie presídlených rodín do slovenskej spoločnosti, ktorú mal tvoriť verejný prísľub 1000 jednotlivcov, rodín organizácií, cirkví a súkromných firiem, ktorí by sa do iniciatívy zapojili ako dobrovoľníci a ktorí sa mali zaviazat' ku konkrétnej pomoci. Organizátorom tejto iniciatívy a kampane bolo občianske združenie Spoločenstvo Ladislava Hanusa – „*katolícke akademické spoločenstvo, otvorené všetkým kresťanom a ktorého víziou je prispievať k poznávaniu a aktívnemu rozvíjaniu kresťanskej viery*

---

⁶ RAPOŠOVÁ, I. – GAŽOVIČOVÁ, T.: Protipól k strachu: občianske aktivity na pomoc utečencom In: *Menšinová politika na Slovensku*, 2016, roč. 5, č. 1. [online]. [cit. 2021-09-09]. Dostupné na: <http://cvek.sk/mensinova-politika-na-slovensku-12016-2/#t-3>

⁷ Podľa tejto analýzy I. Rapošovej a T. Gažovičovej, okrem vyššie uvedeného typu, je možné slovenské občianske iniciatívy ako reakcie na negatívne postoje voči utečencom rozdeliť ešte na ďalšie dva základné typy: (1) aktivity zamerané na poskytovanie humanitárnej pomoci utečencom v krajinách, v ktorých sú situovaní, čiže mimo hraníc SR a prevažne v európskych krajinách (v rámci tejto kategórie išlo o početnejšie výrazný nárast občianskej angažovanosti presahujúcej dovedy štandardné inštitucionalizované formy humanitárnej pomoci, išlo aktívnejšie formy angažovanosti, napr. priame výjazdy dobrovoľníkov do utečeneckých táborov mimo územia Slovenska); (2) tzv. reaktívne občianske aktivity, ktorých cieľom bolo predovšetkým reagovať na iniciatívy presadzujúce myšlienky extrémneho, resp. pejoratívneho nacionalizmu, rasizmu a xenofóbie vo verejnom diskurze (napr. „*Iniciatíva Výzva k ľudskosti*“). Uvedené delenie má analytický rozmer, nie je vylúčené, že niektoré zo spomenutých iniciatív, aktivít či projektov plynule nespádajú medzi viaceré typy. Zdroj: RAPOŠOVÁ, I. – GAŽOVIČOVÁ, T.: Protipól k strachu: občianske aktivity na pomoc utečencom In: *Menšinová politika na Slovensku*, 2016, roč. 5, č. 1. [online]. [cit. 2021-09-09]. Dostupné na: <http://cvek.sk/mensinova-politika-na-slovensku-12016-2/#t-3>

⁸ BOLEČEKOVÁ, M.: Aktivity slovenských mimovládnych organizácií v prospech utečencov a imigrantov počas európskej migračnej krízy. In: *Současná Evropa*, 2016, roč. 21, č. 2, s. 38-51/s. 49-50. [online]. [cit. 2021-10-08]. Dostupné na: <https://sev.vse.cz/pdfs/sev/2016/02/03.pdf>

a kultúry na Slovensku“⁹. Iniciatíva komunikovala prostredníctvom kampane šíriacej najmä prostredníctvom sociálne siete Facebook. Aj napriek tomu, že sa jednalo o iniciatívu kresťanského občianskeho združenia, podarilo sa jej spojiť občiansku spoločnosť naprieč širokým spektrom náboženskej príslušnosti a okrem toho bola kampaň podporená viacerými osobnosťami¹⁰ a organizáciami¹¹ bez náboženskej profilácie.

Ako vyššie uvádzam, *Iniciatíva Kto pomôže?* bola zameraná na konkrétnu pomoc utečencom a jej cieľom bolo vyzvať vládu SR k tomu, aby prijala 100 utečeneckých rodín zo Sýrie a Iraku s konkrétnou integračnou stratégiou, ktorej primárnou a najdôležitejšou súčasťou mali byť, ako som už tiež naznačila vyššie, dobrovoľníci - jednotlivci, rodiny, firmy či organizácie, ktoré mali poskytnúť pomoc s konkrétnymi činnosťami v rámci integračného procesu – napr. pomáhať s hľadaním ubytovania alebo ho priamo poskytnúť; pomáhať a asistovať pri hľadaní práce; pomáhať a asistovať v rámci procesu začlenenia prijatých utečencov do lokálneho spoločenstva alebo do lokálnej komunity; tráviť s prijatými utečencami voľný čas a pod.

Prostredníctvom registračného formulára na webovej stránke *ktopomoze.sk* sa záujemcovia do projektu registrovali a následne vyplňali obširnejší dotazník s uvedením konkrétnejších relevantných informácií. Okrem základných údajov ako meno, e-mailová adresa či telefónne číslo boli potenciálni dobrovoľníci dopytovaní na konkrétne možnosti a mieru ich zapojenia – napr. možnosti zabezpečovania ubytovacích kapacít pre utečencov; záujem doučovať slovenský jazyk; možnosti pomoci a asistencie pri hľadaní zamestnania pre utečencov (či už priamo prácu poskytnúť, alebo poskytnúť pomoc pri písaní životopisu, zmapovaní pracovných ponúk, príprava na pohovory, a i.); pomoc a asistencia v procese integrácie do komunity (pod komunitou bolo myslené: vlastná rodina, spoločenstvo priateľov, záujmová komunita, farské spoločenstvo, občianske združenie, záujmové krúžky, a i.); pomoc v ďalších oblastiach (pomoc s byrokraciou a návštevách na rôznych úradoch, pomoc so starostlivosťou o deti, pomoc s nájdením školy a i.). Dané informácie sú čerpané z mojej vlastnej skúsenosti (najmä prostredníctvom archivovanej e-mailovej komunikácie medzi mnou ako záujemkyňou o dobrovoľníctvo a realizátormi výzvy), nakoľko som sa do predmetnej iniciatívy v roku 2015 zapojila s cieľom aktivizovať sa v danej problematike ako dobrovoľníčka.

Kampaň „*Iniciatívy Kto pomôže?*“ bola oficiálne spustená v máji 2015 a už 8. novembra 2015 bolo na web-stránke iniciatívy prihlásených 2003 dobrovoľníkov¹². Aká a v čom bola

⁹ Komplexné informácie dostupné na webovej stránke Spoločenstva Ladislava Hanusa (SLH). [online]. [cit. 2021-10-05]. Dostupné na: <https://www.slh.sk/>

¹⁰ Projekt podporili napr. Jana Dubovcová (v danom období pôsobiaca ako Verejná ochrankyňa práv); Oľga Gyafrášová (sociologička z Inštitútu pre verejné otázky); Štefan Hríb (žurnalista); Dušan Ondrušek (senior tréner z organizácie PDCS); Zuzana Številová (právnička z Lígy za ľudské práva); Zuzana Wienk (občianska aktivistka z Aliancie Fair-play) a mnohé iné osobnosti.

¹¹ Napr. vedeckovýskumná organizácia Centrum pre výskum etnicity a kultúry (CVEK), Slovenská katolícka charita, Inštitút pre verejné otázky, Liga za ľudské práva, Inštitút pre ľudské práva a rodinnú politiku a i. HRICOVÁ, D.: Kto pomôže, ak nie my? In: *Zastolom.sk* (online), 2015. [online]. [cit. 2021-09-13]. Dostupné na: <https://zastolom.sk/kto-pomoze-ak-nie-my>.

¹² V prípade označenia dobrovoľníčok a dobrovoľníkov budem v príspevku používať pojem dobrovoľník. Zároveň však chcem zdôrazniť, že si plne uvedomujem rodové súvislosti používania jazyka, pre zjednodušenie textu však na všeobecne označenie osôb mužského aj ženského rodu v celom príspevku používam termíny s mužskou gramatickou koncovkou (tzv. generické maskulinum). Opisované a pomenované situácie a koncepty v kontexte dobrovoľníctva sa týkajú rovnako žien ako aj mužov

najvýraznejšia angažovanosť občianskej spoločnosti a v rámci akých činností a aktivít sa hlásilo najviac dobrovoľníkov? Ako demonštráciu uvádzam citáciu z e-mailu rozposielaného 24. novembra 2015 registrovaným záujemcom zo strany Iniciatívy Kto pomôže? „*Na základe informácií z dotazníku vieme už dnes povedať, že napríklad minimálne 160 z vás vie poskytnúť ubytovanie a vyše 380 z vás vie na ubytovanie finančne prispieť. 847 dobrovoľníkov je ochotných pomôcť s učením slovenčiny a vyše 850 s hľadaním či poskytnutím práce. Veľmi sa týmto číslam tešíme a sme vďační za každú Vašu pomoc a ochotu angažovať sa pre ľudí v núdzi. Informácie z ďalších oblastí dotazníka zverejníme čoskoro.*“¹³

Iniciatíva záujemcov informovala napríklad aj o tom, že aktívne pracuje na profesionalizácii projektu *Kto pomôže?* Ich ambíciou bolo, aby sa o sieť dobrovoľníkov a dobrovoľníčok staral tím ľudí, ktorý bude schopný poskytnúť akúkoľvek potrebnú pomoc a asistenciu pri výkone dobrovoľníckej činnosti. V spolupráci s viacerými odborníkmi a odborničkami na tému migrácie a integrácie¹⁴ začali s prípravou tzv. *Manuálu dobrovoľníka*¹⁵, prostredníctvom ktorého chceli dobrovoľníkom komplexne priblížiť rôzne aspekty dobrovoľníckej práce s ľuďmi na úteku, napr. ako komunikovať s ľuďmi z iného kultúrneho prostredia alebo ako riešiť nepredvídateľné situácie; kto sú ľudia na úteku, čo majú za sebou a i.

Realizátori výzvy v rozosielanom newsletter-i¹⁶ okrem iného deklarovali, že sú v úzkom kontakte s Migračným úradom Ministerstva vnútra Slovenskej republiky (ďalej ako Migračný úrad MV SR), ktorý im prisľúbil, že sa „*ohlásia hneď, ako budú mať bližšie informácie o dátume prijatia utečencov na Slovensku*“. Už koncom roka 2015 bolo cieľom *Iniciatívy Kto pomôže?* zrealizovať prvé osobné pohovory so záujemcami o dobrovoľníctvo a pre vybraných uchádzačov zrealizovať aj prípravný školiaci seminár s odborníkmi z oblasti integrácie cudzincov na Slovensku, ktorého zámerom mala byť príprava dobrovoľníkov na prácu s utečencami.¹⁷

Už začiatkom januára 2016 iniciatíva rozposlala registrovaným potenciálnym dobrovoľníkom informáciu o ďalšom postupe, v ktorej okrem apelovania na prijatie rodín na

---

a väčšinou používané mužské gramatické rodové koncovky používame len pre skrátenie textu. Tam, kde sa text týka osobitne mužov alebo žien, používam jazyk v príslušnom gramatickom rode.

¹³ NEWSLETTER. Iniciatíva Kto pomôže - newsletter II, 2015. In: *Us11.campaign-archive.com*, [online]. [cit. 18-9-2021]. Dostupné na:

<https://us11.campaign-archive.com/?u=39c8419a07c4215b7e92f314d&id=29b5d966a6&e=%5bUNIQID%5d>

¹⁴ Miroslava Hlinčíková, Alena Chudžíková, Zuzana Fialová, Elena Gallová Kriglerová, Lukáš Horvatič, Peter Janiga, Anton Marci, Alžbeta Micsinaiová, Erich Mistrík, Miroslava Molnár Lachká, Abdulwahab Al-Sbenaty, Katarína Šimková, Helena Tužinská a organizácia Človek v ohrození. Zdroj. *Manuál pre dobrovoľníkov*. Interný dokument občianskeho združenia Mareena.

¹⁵ *Manuál pre dobrovoľníkov*. Interný dokument občianskeho združenia Mareena.

¹⁶ NEWSLETTER. Iniciatíva Kto pomôže - newsletter II, 2015. In: *Us11.campaign-archive.com*, [online]. [cit. 18-9-2021]. Dostupné na:

<https://us11.campaign-archive.com/?u=39c8419a07c4215b7e92f314d&id=29b5d966a6&e=%5bUNIQID%5d>

¹⁷ NEWSLETTER. Iniciatíva Kto pomôže - newsletter II, 2015. In: *Us11.campaign-archive.com*, [online]. [cit. 18-9-2021]. Dostupné na:

<https://us11.campaign-archive.com/?u=39c8419a07c4215b7e92f314d&id=29b5d966a6&e=%5bUNIQID%5d>

úteku vyslovili ambíciu začať systematicky realizovať víziu pomoci primárne tým ľuďom na úteku, ktorí sa na území Slovenska už nachádzali a využiť tak potenciál vytvorenej databázy registrovaných záujemcov a záujemkyň. Na základe osobných stretnutí, ktoré mali slúžiť aj ako vstupné pohovory, mali realizátori iniciatívy ambíciu vybrať prvých dobrovoľníkov, ktorí mali už špecificky a adresne pomôcť, resp. asistovať konkrétnemu človeku alebo skupine ľudí. Okrem toho bolo cieľom *Iniciatívy Kto pomôže?* svojich dobrovoľníkov aj vzdelávať a prostredníctvom tréningu ich pripraviť na špecifická ich dobrovoľníckych aktivít.

Fungovanie v štyroch slovenských mestách: Bratislava, Košice, Nitra, Žilina

V januári 2016 *Iniciatíva Kto pomôže?* rozbehla prvú fázu dobrovoľníckeho programu v štyroch slovenských mestách – v Bratislave, Nitre, Žiline a Košiciach a vo februári začala zapájať prvých dobrovoľníkov z databázy. V spomínaných 4 mestách (a okolí) sa v danom období nachádzala väčšina ľudí, ktorým bola Slovenskou republikou udelená medzinárodná ochrana pre nebezpečnú situáciu v ich domovských krajinách. Išlo prevažne o ľudí zo Sýrie a Iraku, ale aj zo severnej Afriky, Afganistanu a Ukrajiny.

Je veľmi dôležité spomenúť, že tieto aktivity spojené s aktivizáciou občianskeho sektora fungovali hlavne na princípe sieťovania (tzv. networking). V roku 2016 sa *Iniciatíva Kto pomôže?* podarilo rozbehnúť spoluprácu so Slovenskou katolíckou charitou; s organizáciou ADRA Slovensko; Marginal, o.z.; Pokoj a dobro – pomoc utečencom, o. z.; s Ligou za ľudské práva a v spolupráci s týmito organizáciami iniciatíva začala zapájať dobrovoľníkov ku konkrétnym klientom a tiež sa začala zapájať aj do realizácie rôznych komunitných aktivít pre utečencov, pomáhať so zabezpečením ubytovania¹⁸, s asistenciou pri hľadaní zamestnania alebo v rámci doučovania slovenského jazyka.

Prečo práve s týmito organizáciami a prečo aktivizácia iba v 4 slovenských mestách? V nasledujúcej časti stručne vysvetlím, akým spôsobom je na Slovensku realizovaný integračný program pre ľudí s udelenou medzinárodnou formou ochrany (azyl alebo doplnková ochrana), v rámci ktorého sú utečencom¹⁹ poskytované viaceré služby a materiálna pomoc so zámerom ich čo možno najefektívnejšej integrácie, resp. začleňovania sa do spoločnosti.

Spomínané integračné aktivity pre osoby s udelenou medzinárodnou ochranou spadajú priamo pod Migračný úrad MV SR a tento proces upravuje Zákon č. 480/2002 Z. z. o azyle.²⁰ Cieľom integračného programu je zabezpečiť utečencom vhodné a bezpečné bývanie; sociálne služby; pracovné, právne a psychologické poradenstvo; jazykové vzdelávanie a ďalšiu potrebnú

---

¹⁸ V roku 2015 sa v slovenských médiách objavila reportáž s rozhovormi s vybranými ľuďmi, ktorí sa do *Iniciatívy Kto pomôže?* zapojili a ponúkli pomoc s ubytovaním, s nájdením práce, s pomocou začleniť sa. Viac informácií dostupných: Viera Satinská s dcérou chcú doma ubytovať utečencov, pomoc núkajú aj stovky ďalších Slovákov! In: *Zivot.pluska.sk*, [online]. [cit. 2021/11/02].

Dostupné na: <https://zivot.pluska.sk/reportaze/slovaci-ponukaju-pomoc-utecencom>

¹⁹ Pojem „utečenec“ budem v texte používať zriedkavo, ale pokiaľ áno, budem ho používať v jeho najširšom význame výlučne z dôvodu lepšej čitateľnosti textu a pod pojmom „utečenec“ mám na mysli nielen azylantov – „osoby s udelenou trvalou formou ochrany v SR“, ale aj „osoby s poskytnutou doplnkovou ochranou v SR“. Termín „utečenec“ teda používam ako synonymum termínu „osoba s udelenou medzinárodnou ochranou v Slovenskej republike“.

²⁰ Zákon č. 480/2002 Z. z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov. [online]. [cit. 2021-10-08]. Dostupné na: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2002-480>

asistenciu a služby. Mígračný úrad MV SR zohráva kľúčovú úlohu nielen v posudzovaní žiadostí o udelenie medzinárodnej formy ochrany, ale aj v ich integračnom procese. Ten práve v kontexte integračných služieb spolupracuje s mimovládnyimi organizáciami, ktoré sa, podľa M. Hlinčíkovej a M. Sekulovej, označujú aj termínom *servisné organizácie*. Ide o pojem, ktorý zdôrazňuje partnerský a rovnocenný vzťah. Tieto organizácie poskytujú utečencom integračné služby v spolupráci s verejným sektorom a prebiehajú na základe projektových výziev, na ktoré mimovládne organizácie reagujú. Financovanie základných integračných aktivít je realizované najmä prostredníctvom eurofondov (do polovice roka 2015 išlo o tzv. Európsky fond pre utečencov a od novembra 2015 ide o Fond pre azyl, migráciu a integráciu [AMIF]) a sú tiež spolufinancované zo štátneho rozpočtu SR.²¹

Udelením azylu alebo doplnkovej ochrany sa pre utečencov začína nový proces integrácie, kedy sa musia osamostatniť, nájsť si bývanie a prácu. To všetko v krátkom čase – do šiestich mesiacov, počas ktorých im Slovensko poskytuje aj finančný príspevok v rámci integračnej podpory. Túto podporu, ako vyššie uvádzam, zabezpečuje verejný sektor (okrem Mígračného úradu MV SR aj Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR) v spolupráci s mimovládnyimi organizáciami. Do roku 2016 služby poskytovala Slovenská katolícka charita a v rokoch 2016 - 2020²² integračný program zabezpečovalo o. z. ADRA Slovensko na západnom Slovensku so sídlom v Bratislave a Marginal, o. z. na východnom Slovensku so sídlom v Košiciach. Tieto organizácie pomáhali ľuďom s medzinárodnou ochranou s hľadaním bývania, či práce, poskytovali jazykové vzdelávanie, komplexné asistenčné a poradenské služby a socio-kultúrnu orientáciu.²³ Projekt „Step 3“ bol spolufinancovaný zo štátneho rozpočtu a Fondu pre azyl, migráciu a integráciu (AMIF).²⁴ Integračné projekty sa realizovali hlavne v Bratislave a Košiciach, čiastočne v Žiline.

Čo sa týka Nitry, tu ide, v porovnaní s predchádzajúcimi mestami, o špecifickjšiu situáciu a priamo súvisí so vznikom občianskeho združenia Pokoj a dobro – pomoc utečencom. Združenie vzniklo v roku 2015 so sídlom v obci Výchapy-Opatovce (okres Nitra) a s konkrétnym cieľom - vytvoriť materiálne, sociálne a právne podmienky umožňujúce presídlenie aspoň 20 rodín zo Sýrie alebo z Iraku a ich následnú socio-kultúrnu integráciu do slovenskej spoločnosti. Ako uvádzajú na svojej webovej stránke, „*vzhľadom na kultúrny a spoločenský kontext Slovenska a dramatickú situáciu kresťanov, ktorí okrem hrôz vojny čelia aj prenasledovaniu kvôli viere, prioritne pomáhame kresťanským utečeneckým rodinám.*“²⁵

²¹ HLINČIKOVÁ, M. – SEKULOVÁ, M.: *Integrácia ľudí s medzinárodnou ochranou na Slovensku: hľadanie východísk*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2015. 181 s. [online]. [cit. 2021-10-25]. Dostupné na: https://uesa.sav.sk/files/integracia_ludi_s_medzinarodnou_ochranou_na_svk_.pdf

²² Od 1. januára 2020 do 31. decembra 2021 zabezpečuje služby žiadateľom o azyl v SR a tiež integračné služby pre osoby s udelenou formou medzinárodnej ochrany (azyl alebo doplnková ochrana) organizácie Slovenská humanitná rada. Viac informácií na SLOVENSKÁ HUMANITNÁ RADA. In: *Shr.sk*, [online]. 2021. [cit. 2021-11-14]. Dostupné na: <https://www.shr.sk/>

²³ Podrobnejšie o tom, ako prebieha integračný proces utečencov na Slovensku odporúčam publikáciu HLINČIKOVÁ, M. – SEKULOVÁ, M.: *Integrácia ľudí s medzinárodnou ochranou na Slovensku: hľadanie východísk*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2015. 181 s. [online]. [cit. 2021-10-25]. Dostupné na: https://uesa.sav.sk/files/integracia_ludi_s_medzinarodnou_ochranou_na_svk_.pdf

²⁴ Podrobnejšie informácie o projekte dostupné na Marginal – čo robíme. [online]. [cit. 2021-10-07]. Dostupné na: <https://marginal.sk/co-robime/step/>

²⁵ Cieľ projektu v roku 2015. In: *Pokojadobro.eu*, [online]. [cit. 2021-11-05].

Tomuto občianskemu združeniu sa v decembri 2015 podarilo spolupracovať na presídlení 149-člennej skupiny osôb irackej štátnej príslušnosti (tzv. *asýrski kresťania/sýrski kresťania/orientálni katolíci*²⁶), išlo o 25 rodín presídlených z utečeneckého tábora na severe Iraku, ktorí v krajine čelili ohrozeniu súvisiaceho s ofenzívou militantnej teroristickej organizácie Islamský štát. Ministerstvo vnútra SR na svojej webovej stránke uvádza: „*ich prijatie je súčasťou dobrovoľného príspevku SR k riešeniu migračnej krízy. Iniciátormi projektu sú podpredseda vlády a minister vnútra SR Robert Kaliňák, nitriansky sídelný biskup Viliam Judák, riaditeľ Migračného úradu MV SR Bernard Prieceľ a zástupca občianskeho združenia Pokoj a dobro Peter Brenkus.*“²⁷

Skupine presídlených Iračanov a Iračaniek bola, podľa Zákona č. 480/2002 Z. z. o azyle²⁸, v januári 2016 udelená trvalá forma medzinárodnej ochrany – azyl. Následne vstúpili do tzv. integračného programu. Podľa informácií združenia boli oficiálnymi zmluvnými partnermi integračného projektu: (1) Ministerstvo vnútra SR, Migračný úrad, Oddelenie migrácie a integrácie (vecný dohľad); Rímskokatolícka Cirkev, Biskupstvo Nitra (zodpovedná osoba); Pokoj a dobro – pomoc utečencom, o. z. (realizátor integrácie). Dĺžka trvania projektu bola zmluvne dohodnutá na tri roky (február 2016 – február 2019). Projekt bol financovaný z fondov charitnej americkej organizácie Mercury One.²⁹ Občianske združenie Pokoj a dobro - pomoc utečencom teda v tomto projekte figurovalo ako tzv. servisná organizácia zabezpečujúca aktivity viazané na integračný proces (najmä zabezpečenie ubytovania, zabezpečovanie jazykového vzdelávania, sociálnej asistencie, pracovného a sociálneho poradenstva a pod.). V súčasnosti uvedené o. z. pokračuje v spolupráci s touto skupinou ľudí presídlenou z Iraku na menej formálnej báze realizujúc asistenciu v niektorých zložitých situáciách a osobitne v prípade zraniteľných klientov.³⁰

Dostupné na: <http://www.pokojadobro.eu/?p=100>

²⁶ Podrobnejšie sa terminológii v oblasti orientálnych cirkevných dejín venuje napríklad evanjelický teológ, špecialista na sýrske cirkvi Mgr. Maroš Nicák, Dr. theol. vo svojom článku *149 orientálnych katolíkov* (NICÁK, M.: 149 orientálnych katolíkov. In: *Dennikn.sk/blog*, [online]. 2015. [cit. 2021-11-06].

Dostupné na: <https://dennikn.sk/blog/324669/149-orientalnych-katolikov/?ref=list>

²⁷ MINISTERSTVO VNÚTRA SR: Na Slovensko prišlo 149 asýrskych kresťanov. In: *Minv.sk*, [online]. 2015. [cit. 2021-11-05].

Dostupné na: <https://www.minv.sk/?tlacove-spravy-6&sprava=na-slovensko-prislo-149-asyrskych-krestanov>

²⁸ Zákon č. 480/2002 Z. z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov. [online]. [cit. 2021-10-08]. Dostupné na: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2002-480>

²⁹ Integračný projekt komunity irackých azylantov. In: *Pokojadobro.eu*, [online]. [cit. 2021-11-05]. Dostupné na: <http://www.pokojadobro.eu/?p=100> Avšak, podľa informácií Ministerstva vnútra SR bol tento proces bol finančne zabezpečovaný najmä zo zdrojov zahraničných donorov a zo štandardných prostriedkov, ktoré sú vyčlenené v rozpočte. MINISTERSTVO VNÚTRA SR: Na Slovensko prišlo 149 asýrskych kresťanov. In: *Minv.sk*, [online]. 2015. [cit. 2021-11-05]. Dostupné na: <https://www.minv.sk/?tlacove-spravy-6&sprava=na-slovensko-prislo-149-asyrskych-krestanov> O.z. Pokoj a dobro – pomoc utečencom však na svojej (vyššie uvedenej) webovej stránke uvádza ako hlavný finančný zdroj fondy charitnej americkej organizácie Mercury One.

³⁰ Detailnejšie informácie o integračnom projekte komunity irackých azylantov (napr. v oblasti zabezpečovania bývania, zdravotnej starostlivosti, vzdelávania, mobility a ďalších aspektov) sú dostupné

Od januára 2016 *Iniciatíva Kto pomôže?* začala svoje ciele naplňať prostredníctvom systematickej pomoci tým utečencom, ktorí sa na území Slovenska už nachádzali s maximálnou snahou využiť potenciál vytvorenej databázy registrovaných záujemcov a záujemkýň. Túto ambíciu začala realizovať práve spomínanou spoluprácou so servisnými organizáciami, ktoré pre utečencov na Slovensku zabezpečovali základné integračné procesy. Práve cez tieto organizácie mohla iniciatíva zapájať dobrovoľníkov a asistovať tak v integračnom procese zabezpečovaním doplnkových aktivít, ako individuálne doučovanie slovenského jazyka, konverzácie v slovenčine, doučovaním školských predmetov, babysitting (hlavne počas toho, ak boli rodičia v práci alebo sa zúčastňovali jazykového kurzu), pomoc s hľadaním práce a bývania, efektívnejšie trávenie voľného času a i.

Iniciatíva v spolupráci s ďalšími organizáciami začala približne od mája 2016 realizovať aj prvé vzdelávacie aktivity - počítačový a jazykový kurz pre ľudí s udelenou medzinárodnou ochranou a v spolupráci najmä so Slovenskou katolíckou charitou v Bratislave aj prvé komunitné aktivity, ktoré mali slúžiť ako priestor pre oddych a vzájomné spoznávanie sa medzi Slovákami a utečencami.

Obrázok 2 Jedno z prvých komunitných podujatí Iniciatívy Kto pomôže? - 29. apríl 2019 Bratislava

Zdroj: Facebooková stránka *Iniciatívy Kto pomôže?* Autorka fotografie: Zora Paulíniová. [cit. 2021-11-18] Dostupné na: https://www.facebook.com/mareena.sk/photos/?ref=page_internal

---

na webovej stránke o.z.; Integračný projekt komunity irackých azylantov. In: *Pokojadobro.eu*, [online]. [cit. 2021-11-08]. Dostupné na: http://www.pokojadobro.eu/?page_id=741

Z malej iniciatívy siet' jednotlivcov, rodín, firiem a organizácií

Obrázok 2 Časová os: od *Iniciatívy Kto pomôže?* po občianske združenie Mareena
Vlastné spracovanie. Zdroj: *Mareena. Výročná správa 2017*. [cit. 2021-11-15] Dostupné na: https://mareena.sk/assets/files/VS_Mareena_2017.pdf

3. marca 2017 sa *Iniciatíva Kto pomôže?* zmenila na registrované občianske združenie s názvom *Mareena* s cieľom realizovať aktivity aj naďalej a asistovať tak utečencom a cudzincom v rámci integračného procesu na území Slovenska. Od roku 2017 Mareena funguje primárne v 3 slovenských mestách: v Bratislave, Košiciach a Nitre.

Od vzniku iniciatívy v apríli 2015 sa z malej iniciatívy, ktorá hľadala 100 dobrovoľníkov k pomoci presídliť 100 rodín z krajín Blízkeho východu sa stala dvojnásobne väčšia sieť jednotlivcov, rodín, firiem a organizácií ochotných pomôcť ľuďom na úteku. Všetko sa to dialo na pozadí nevôle väčšinovej verejnej mienky – Vláda Slovenskej republiky sa k prijímaniu utečencov a poskytovaniu pomoci stavala prevažne negatívne a odmietavo.³¹

K 23. marcu 2017 bol celkový počet registrovaných dobrovoľníkov 2098, z toho 1148 vyplnilo aj spomínaný dotazník o konkrétnych aktivitách na zapojenie sa. Vekový priemer

³¹ Bližšie sa vplyvu spoločensko-politickej situácie v rokoch 2015-2016 venujem v BOŠELOVÁ, M.: *Občianska spoločnosť a Slovensko - reakcie tretieho sektora na dôsledky „migračnej krízy“*. In: LETAVAJOVÁ, S. a kol.: *Novodobé migrácie vo verejnej, mediálnej a politickej diskusii*. Nitra: UKF, 2020. s. 103-126.

dobrovoľníkov bol 38 rokov a čo sa týka regionálneho zastúpenia registrovaných záujemcov, najviac ich bolo z Bratislavského kraja (617), na druhom mieste bol Nitriansky kraj (62), Trnavský, Žilinský, Banskobystrický, Trenčiansky a Košický kraj mali priemerne 50 záujemcov a najmenej ich bolo z Prešovského kraja (23) (Obrázok 3). Z registrovaného počtu bolo najviac záujemcov ochotných učiť slovenčinu, resp. viesť konverzačné kurzy v slovenčine – bolo ich 943 (z toho 68 vyštudovaných učiteľov/-iek) a čo je zaujímavé, tak 17 registrovaných dobrovoľníkov zároveň deklarovalo ovládanie arabského jazyka.³²

Obrázok 3 Regionálne zastúpenie registrovaných dobrovoľníkov/-čok

Zdroj: POBUDOVÁ, M.: *Iniciatíva Kto pomôže?: spolupráca so samosprávami*. Konferencia EMN: Úloha samospráv v integrácii utečencov konaná dňa 23.03.2017 v Bratislave. [cit. 2021-11-09] Dostupné na: https://emn.sk/phocadownload/emn_conference_integration_2017/Pobudova_EMN%20Conference_Bratislava_2017.pdf

Ďalšou zaujímavosťou tejto databázy, s ktorou *Iniciatíva Kto pomôže?* (a neskôr aj o. z. Mareena) pracovala, bolo 837 zaregistrovaných dobrovoľníkov ochotných pomôcť s hľadaním práce – tí prejavili záujem asistovať a pomôcť s mapovaním pracovných možností, s prípravami na pracovný pohovor, so samotným sprevádzaním na pracovný pohovor a vyskytli sa dokonca aj priame pracovné ponuky, resp. ochota priameho sprostredkovania práce. Registrovaní dobrovoľníci ponúkali pomoc aj v súvislosti s ubytovaním ľudí na úteku – najviac registrovaných vyjadrilo vôľu finančne prispievať na ubytovanie, necelých 400 ľudí „prisľúbilo“

³² POBUDOVÁ, M.: *Iniciatíva Kto pomôže?: spolupráca so samosprávami*. Konferencia EMN: Úloha samospráv v integrácii utečencov konaná dňa 23.03.2017 v Bratislave. [online]. [cit. 2021-11-09]. Dostupné na: https://emn.sk/phocadownload/emn_conference_integration_2017/Pobudova_EMN%20Conference_Bratislava_2017.pdf

pomoc s hľadáním ubytovania a 191 zaregistrovaných záujemcov ponúklo ubytovanie (Obrázok 4).³³

Obrázok 4 Registrovaní dobrovoľníci ponúkajúci pomoc s prácou a ubytovaním

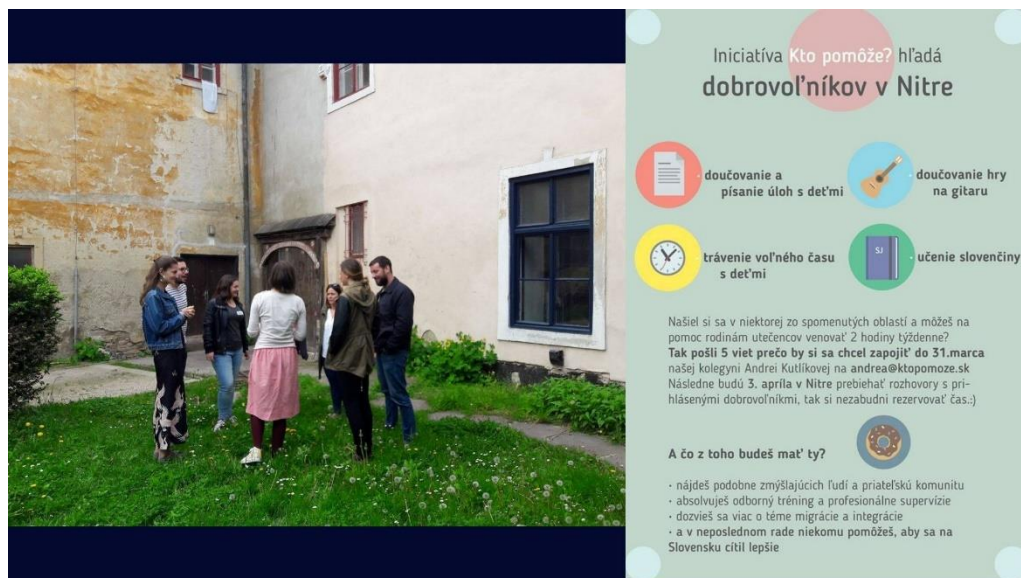
Zdroj: POBUDOVÁ, M.: *Iniciatíva Kto pomôže?: spolupráca so samosprávami*. Konferencia EMN: Úloha samospráv v integrácii utečencov konaná dňa 23.03.2017 v Bratislave. [cit. 2021-11-09] Dostupné na: https://emn.sk/phocadownload/emn_conference_integration_2017/Pobudova_EMN%20Conference_Bratislava_2017.pdf

V rámci Nitry a okolia sa v súvislosti s integráciou utečencov presídlených z Iraku iniciatíva začala aktivizovať už začiatkom roka 2016, kedy oslovila konkrétnych registrovaných dobrovoľníkov, ktorí sa chceli zapájať práve v Nitre a zrealizovala s nimi prvé koordinačné stretnutia. V Nitre sa však novo-vzniknuté občianske združenie Mareena - pretransformovaná *Iniciatíva Kto pomôže?* - začalo výraznejšie a aktívnejšie angažovať od apríla 2017, kedy spustilo v Nitre nábor ďalších dobrovoľníkov potrebných na realizáciu dobrovoľníckych aktivít, ktoré mali predstavovať „doplnok“ k primárnym integračným procesom³⁴ zabezpečujúcim o. z.

³³ POBUDOVÁ, M.: *Iniciatíva Kto pomôže?: spolupráca so samosprávami*. Konferencia EMN: Úloha samospráv v integrácii utečencov konaná dňa 23.03.2017 v Bratislave. [online]. [cit. 2021-11-09]. Dostupné na: https://emn.sk/phocadownload/emn_conference_integration_2017/Pobudova_EMN%20Conference_Bratislava_2017.pdf

³⁴ K tomu, ako na Slovensku prebiehajú integračné služby pre ľudí s udelenou medzinárodnou formou ochrany (s azylom alebo doplnkovou ochranou) sa detailne venuje publikácia slovenských etnologičiek M. Hlinčíkovej a M. Sekulovej. HLINČIKOVÁ, M. – SEKULOVÁ, M.: *Integrácia ľudí s medzinárodnou ochranou na Slovensku: hľadanie východísk*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2015. 181 s. [online]. [cit. 2021-10-25]. Dostupné na: https://uesa.sav.sk/files/integracia_ludi_s_medzinarodnou_ochranou_na_svk_.pdf

Pokoj a dobro – pomoc utečencom. Dobrovoľníci v Nitre sa angažovali napr. v doučovaní školských predmetov detí a mládeže (ZŠ a SŠ), doučovaní slovenského jazyka mamičiek na materskej dovolenke, doučovaní anglického jazyka či pomáhali pri prípravách na rekvalifikačné kurzy. Pre zaujímavosť - od septembra 2017 do augusta 2020 sa v rámci aktivít združenia aktivizovalo viac ako 30 dobrovoľníkov v Nitre a okolí.

Obrázok 5 Nábor nových dobrovoľníkov v Nitre a ich následný vzdelávací tréning (máj 2017).

Zdroj: Facebooková stránka *Iniciatívy Kto pomôže?* [cit. 2021-11-18] Dostupné na: https://www.facebook.com/mareena.sk/photos/?ref=page_internal.

***Iniciatíva Kto pomôže?* ako reakcia občianskej spoločnosti na migračnú krízu v roku 2015 a jej dôsledky: dobrovoľníctvo ako nástroj formovania občianskej spoločnosti, sociálnej inklúzie a sociálnej zmeny?**

Občianska spoločnosť predstavuje akúsi „tmeliacu silu“ v spoločnosti, je priestorom pre spontánnu aktivitu občanov, ale aj pre organizované aktivity mimovládnych organizácií, rovnako je vnímaná aj ako sprostredkovateľská sféra stojaca medzi sférou súkromia a štátom.³⁵ Ak sa jednotlivci aktivizujú pri riešení spoločenských problémov, resp. aktívne sa na nich zúčastňujú a podieľajú sa na spravovaní vecí verejných, hovoríme spravidla o tzv. občianskej participácii, ktorá je prejavom aktívneho občianstva. To sa neobmedzuje iba na to, že sa jednotlivci zaujímajú o veci verejné a v súkromí ho sledujú, ale predpokladá sa ich vstup do verejného priestoru

³⁵ DIAMOND, 1994 podľa KONCEPCIA ROZVOJA OBČIANSKEJ SPOLOČNOSTI NA SLOVENSKU. Strategické zámery rozvoja občianskej spoločnosti do roku 2020 a Akčný plán na roky 2012-2013. s. 2. [online]. [cit. 2021-11-29]. Dostupné na: https://www.minv.sk/swift_data/source/rozvoj_obcianskej_spolocnosti/rozvoj_obcianskej_spolocnosti/koncepcia_rozvoja_os/Koncepcia-rozvoja-OS_2020.pdf

prostredníctvom konkrétnych činov.³⁶ V prípade *Iniciatívy Kto pomôže?* by sme, podľa Z. Bútorovej a O. Gyárfásovej³⁷, mohli hovoriť o dvoch typoch občianskej participácie: (1) zapájanie sa do verejnej diskusie a do riešenia problémov; (2) účasť na masových občianskych aktivitách, pod ktoré spadá práve podpísanie sa pod nejakú petíciu či podpora verejnej iniciatívy.

V medzinárodnej štúdií o dobrovoľníctve v Európskej únii z roku 2010 je dobrovoľníctvo označené za nástroj priamej formy aktivizácie a zapojenia sa ľudí do miestneho rozvoja a podpory občianskej spoločnosti a demokracie.³⁸ A. Brozmanová Gregorová dodáva, že dobrovoľníctvo pôsobí ako faktor sociálnej inklúzie a participácie. Pomáha integrovať do spoločnosti ľudí, ktorí sú z nej vylučovaní alebo marginalizovaní.³⁹

Podľa už vyššie spomínanej štúdie o dobrovoľníctve v EÚ - dobrovoľníctvo v demokratickej spoločnosti predstavuje jeden z nástrojov, pomocou ktorého jednotlivci vyjadrujú svoju občiansku angažovanosť; umožňuje občanom participovať na rozvoji a riadení komunít a prispievať tak ku zvyšovaniu stability v spoločnosti. Prínosom dobrovoľníctva tiež je, že poskytuje odpovede na dôležité súčasné spoločenské výzvy a snaží sa prispievať k vytváraniu „lepšieho a pokojnejšieho sveta“; dobrovoľníctvo je nástroj na podporu sociálnej kohézie, sociálnej inklúzie a integrácie a posilňuje demokraciu a rozvoj občianstva.⁴⁰

V *Iniciatíve Kto pomôže?* a angažovaní sa konkrétnych ľudí (jednotlivcov, rodín, firiem, organizácií), teda občianskej spoločnosti, dokážeme identifikovať zaujímavý element – a to prepojenie medzi *aspektom budovania aktívneho občianstva a nástrojom podpory sociálnej inklúzie*. Môžeme hovoriť o priamej forme aktivizácie ľudí v konkrétnej oblasti pomoci a tiež snaha o priamu reakciu na problémy, ktoré v rokoch 2015-2016 v spoločnosti rezonovali hlavne v spojitosti s „krízou“⁴¹, ktorú mediálna, politická i verejná diskusia označila pomenovaním

---

³⁶ BÚTOROVÁ, Z. – GYÁRFÁŠOVÁ, O.: Občianska participácia: trendy, problémy, súvislosti. In: *Sociológia*, roč. 42, č. 5, 2010, s. 449-450. [online]. [cit. 2021-11-29]. Dostupné na: <https://www.sav.sk/journals/uploads/05130915Butorova%20Gyarfasova2%20OK%20AF.pdf>

³⁷ BÚTOROVÁ, Z. – GYÁRFÁŠOVÁ, O.: Občianska participácia: trendy, problémy, súvislosti. In: *Sociológia*, roč. 42, č. 5, 2010, s. 455. [cit. 2021-11-29]. Dostupné na: <https://www.sav.sk/journals/uploads/05130915Butorova%20Gyarfasova2%20OK%20AF.pdf>

³⁸ *VOLUNTEERING IN THE EUROPEAN UNION*. Educational, Audiovisual & Culture Executive Agency. Directorate General Education and Culture. 2010. 326 p. [online]. [cit. 2021-11-29]. Available on: https://ec.europa.eu/citizenship/pdf/doc1018_en.pdf

³⁹ BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A.: Dobrovoľníctvo ako fenomén modernej občianskej spoločnosti. In: *Osobnosť človeka a jeho socializácie v evropské spoločnosti*. Brno: IMS, 2005. s. 278 – 288. [online]. [cit. 2021-11-26]. Dostupné na: <http://old2.dobrovolnictvo.sk/?node=82&id=17>

⁴⁰ *VOLUNTEERING IN THE EUROPEAN UNION*. Educational, Audiovisual & Culture Executive Agency. Directorate General Education and Culture. 2010. 326 p. [online]. [cit. 2021-11-29]. Available on: https://ec.europa.eu/citizenship/pdf/doc1018_en.pdf

⁴¹ Autori B. Strečanský a M. Bútorová v úvode svojej kapitoly s názvom *Súčasná občianska spoločnosť na Slovensku: dobové súvislosti, lokálny a medzinárodný kontext* uvádzajú, že v poslednom období sa v médiách, ale aj v odbornej, vedeckej a popularizačnej spisbe zaoberajúcej spoločenským, ekonomickým, politickým či bezpečnostným vývojom výrazne objavovali dva termíny: „kríza“ a „križovatka“ a tvrdia, že na „pomyslenej križovatke sa dnes nachádza celý globálny liberálnodemokratický priestor“ – teda aj občianska spoločnosť, jej štruktúra, jej aktéri a vplyv, jej vzťah so štátom a so sférou biznisu, aj jej samotný koncept. Tento stav dávajú do súvislosti aj s konceptom „tekutej modernity“ od poľského sociológa Zygmunta Baumana, ktorý súčasné spoločnosti charakterizuje ako nestabilné, bez stálych pravidiel, vyznačujúce sa nepredvídateľnými zmenami, individualizmom, obavami o iných a i. STREČANSKÝ, B.

„migračná kríza“ alebo „európska migračná kríza“, resp. „utečenecká kríza“. S odstupom času však môžeme spomínanú „krízu“ označiť „krízou spoločenskou“, „krízou médií“⁴², „krízou politických reprezentácií“⁴³, „krízou ľudskosti“⁴⁴. Táto iniciatíva spojila najmä jednotlivcov vyznávajúcich podobné hodnoty, vzbudila v nich silné uvedomovanie si na jednej strane negatívnych stereotypných spoločenských postojov voči utečencom a na druhej strane spolitizovanie tejto témy, resp. zneužívanie xenofóbie, a budovania strachu z utečencov politickými reprezentáciami a zneužitím k získaniu politických bodov. Na základe *Iniciatívy Kto pomôže?* a miere jej úspechu je možné konštatovať, že dobrovoľnícka angažovanosť a participácia môže pomôcť predchádzať negatívnym prejavom správania, ktoré odsudzujú špecifické skupiny ľudí a ktoré v niektorých prípadoch končia verejnými nenávisťnými prejavmi. Dá sa preto predpokladať, že dobrovoľníci aktivitou v oblasti asistencie v integračnom procese utečencov odbúravajú aj svoje vlastné predsudky a z dlhodobého hľadiska menia svoje správanie, čím ovplyvňujú svoje okolie a jeho stereotypné vnímanie sveta okolo seba. Ukazuje sa, že dobrovoľníctvo napomáha tmiť negatívne prejavy správania sa voči rôznym skupinám ľudí – v tomto prípade voči utečencom, migrantom, cudzincom. Ukazuje sa tiež, že zapojení dobrovoľníci sa stávajú citlivejší k celospoločenským problémom.

Rôzne iniciatívy majú častokrát za cieľ iniciovať nejakú aktivitu, ktorá by v ideálnom prípade vyústila do nejakej pozitívnej zmeny, no ide väčšinou o jednorazovú, ktorá by mala v spoločnosti naštartovať verejnú diskusiu. V prípade *Iniciatívy Kto pomôže?* nejde o krátkodobú či „prchavú“ záležitosť, keďže iniciatíva v marci 2017 plynule prešla do inštitucionalizovanej a oficiálnej podoby – zaregistrovala sa ako občianske združenie a vo svojej činnosti, ktorej „vlajkovou loďou je dobrovoľnícky program“, systematicky pokračuje aj v súčasnosti – v roku 2021.

– BÚTORA, M.: Súčasná občianska spoločnosť na Slovensku: dobové súvislosti, lokálny a medzinárodný kontext. In: MESEŽNIKOV, G. – STREČANSKÝ, B. (eds.): *Občianska spoločnosť na Slovensku, Krízy, krížovatky, výzvy*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2017. s. 7-8. [online]. [cit. 2021-11-29]. Dostupné na: https://www.kas.de/documents/252038/253252/7_dokument_dok_pdf_49041_27.pdf/e30bb0e3-7387-bb24-7484-67405b3e9d57?version=1.0&t=1539649075822

⁴² Napríklad výskumná správa *Analýzy pokrývania migrácie slovenskými médiami* ukázala, že slovenské médiá v pokrývaní tzv. „migračnej krízy“ v rokoch 2015-2016 v hojnej miere používali metafory prírodných živlov (*prúd, tok, prílev a príliv migrantov*), pracovali tiež s metaforou *divožstva/zverstva* a obe tieto metafory mohli na čitateľov pôsobiť tak, že migrantov dehumanizovali, i keď dehumanizácia nemusela byť zámerom autora či autorky. CHALÚPKOVÁ, P. – HORNÁČKOVÁ, E. – HACEK, J.: *Analýza mediálneho pokrývania migrácie slovenskými médiami. Výskumná správa*. Bratislava: Človek v ohrození, n. o. 2019. s. 27. [online]. [cit. 2021-11-29]. Dostupné na: https://globalnevezdelavanie.sk/wp-content/uploads/2019/08/National_study_migration_coverage_SK_FINAL.pdf

⁴³ LETAVAJOVÁ, S. a kol.: *Novodobé migrácie vo verejnej, mediálnej a politickej diskusii*. Nitra: UKF, 2020. s. 198.

⁴⁴ Napríklad v auguste 2015 vznikla tzv. „*Iniciatíva Výzva k ľudskosti*“ – išlo petičnú akciu ako o reakciu mimovládneho sektora na „migračnú krízu“. Signatári petície vyzývali vládu SR k podpore aktivít na sanáciu dôsledkov krízy a pomoc utečencom. Vďaka tejto výzve schválila vláda v októbri 2015 finančnú pomoc na humanitárne projekty pre mimovládne organizácie poskytujúce pomoc pri utečeneckej kríze. RAPOŠOVÁ, I. – GAŽOVIČOVÁ, T.: Protipól k strachu: občianske aktivity na pomoc utečencom In: *Menšinová politika na Slovensku*, 2016, roč. 5, č. 1. [online]. [cit. 2021-09-09].

Dostupné na: <http://cvek.sk/mensinova-politika-na-slovensku-12016-2/#t-3>

Okrem označenia dobrovoľníctva ako priamej formy aktivizácie a zapojenia sa ľudí do miestneho rozvoja a podpory občianskej spoločnosti a demokracie, existuje aj viacero prístupov a perspektív, ktoré je možné pri výskume dobrovoľníctva aplikovať. Avšak, samotné zadefinovanie pojmu dobrovoľníctvo je komplikovanejšie. V odbornej literatúre existuje niekoľko definícií dobrovoľníctva, ktoré vychádzajú zo sociálneho, historického a kultúrneho kontextu danej krajiny a v akademickej a odbornej praxi neexistuje zhoda na všeobecne platnej definícii dobrovoľníctva. A. Brozmanová Gregorová uvádza, že aj napriek nejednotnosti definícií, existuje v nich zhoda minimálne v troch základných kritériách, ktoré dobrovoľníctvo odlišujú od iných foriem ľudskej aktivity – v prípade dobrovoľníctva ide o aktivitu, ktorá je *neplatená, vykonávaná na základe slobodnej vôle a v prospech iných*.⁴⁵

Je tiež potrebné zdôrazniť, že ide o frekventovanú výskumnú tému naprieč viacerými spoločensko-vednými disciplínami. T. Matulayová, ktorá sa fenoménu dobrovoľníctva venuje cez optiku andragogiky a sociálnej práce, uvádza, že k tým najzásadnejším úrovňam interpretácie dobrovoľníctva ako sociálneho fenoménu patrí *axiologický, štrukturalistický a ideologický prístup*. *Axiologický* je založený na analýze historického vývoja a interpretácii religióznych a sekulárnych hodnôt vzťahujúcich sa ku filantropii, konceptu občianstva a ku charite; *štrukturalistický prístup* akcentuje rozlišovanie rôznych úrovni formalizácie organizácií, ktoré združujú ľudí so záujmom o verejné záležitosti a občiansku participáciu a angažovanosť s mierou spoločenskej kontroly; *ideologický prístup* interpretuje dobrovoľníctvo vo vzťahu k udržaniu alebo reforme sociálneho poriadku, distribúcii moci a vládnutia.⁴⁶

Pre potreby tohto príspevku a analýzy dobrovoľníckeho programu *Iniciatívy Kto pomôže?* A o. z. Mareena je kľúčovým príspevok trojice autorov M. Lyons, P. Wijkstrom a G. Clary, ktorí na základe komparatívnej analýzy viacerých prípadov dobrovoľníckych aktivít v rôznych krajinách identifikovali dve paradigmy, resp. perspektívy výskumu dobrovoľníctva: *neziskovú perspektívu* a *perspektívu občianskej spoločnosti*.

Nezisková perspektíva pri výskume dobrovoľníctva kladie dôraz na dobrovoľníctvo ako neplatenú prácu (bez nároku na honorár), ktorá je špecifickým zdrojom pre verejnú správu a neziskový sektor a týka sa organizácií a inštitúcií v rámci sféry verejnoprospešných, charitatívnych a filantropických služieb a väčších neziskových organizácií, napr. v oblasti zdravotníctva, školstva a sociálnej starostlivosti. Zaujíma sa o neziskové organizácie ako o špecifický „druh firmy“, ktorej cieľom však nie je maximalizácia zisku. V tejto paradigme predstavuje dobrovoľníctvo „*akt filantropie alebo altruizmu - dar času a nie peňazi*“ a pre neziskový sektor predstavuje dodatočný zdroj, s ktorým pracuje. Dobrovoľníci sú doplnkovým zdrojom s podpornými a pomocnými rolami.

Perspektíva občianskej spoločnosti nazerá na dobrovoľníctvo ako na formu občianskeho aktivizmu a občianskej participácie. Túto perspektívu je možné aplikovať na výskum v rámci

---

⁴⁵ BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A. (ed.): *Dobrovoľníctvo na Slovensku – výskumné reflexie*. Bratislava: Iuventa – Slovenský inštitút mládeže, 2012. s. 9-18. [online]. [cit. 2021-11-11]. Dostupné na: https://www.dobrovolnickecentra.sk/images/stories/files/15_monografia_vyskum_dobrovolnictva_final_web.pdf

⁴⁶ MATULAYOVÁ, T.: Fenomén dobrovoľníctva optikou andragogiky a sociálnej práce. In: *Fenomén dobrovoľníctva v sociálnych službách – zborník príspevkov*. Prešov: Prešovská univerzita, 2011. s. 6-8. [online]. [cit. 2021-11-19]. Dostupné na: https://issuu.com/dobrovolnictvo/docs/teaching_materials_5_final

menších organizácií, resp. zoskupení (asociácie, iniciatívy, svojpomocné skupiny), ktoré spravidla nezamestnávajú žiadnych zamestnancov, t. j. fungujú najmä na dobrovoľníckej báze a ktoré primárne slúžia členom danej skupiny (rôzne kluby, spolky, družstvá a i.). Zjednodušene povedané, ide o organizácie, ktoré sú výsledkom schopnosti ľudí spolupracovať na uspokojovaní spoločných potrieb a riešení spoločných problémov. Môže ísť o rôzne advokačné alebo lobistické činnosti a motiváciou dobrovoľníkov býva snaha o sociálnu zmenu.⁴⁷ Dané perspektívy uplatňujem najmä v analýze motivácie zapojenia sa jednotlivcov do dobrovoľníctva *Iniciatívy Kto pomôže?*

Na *Iniciatívu Kto pomôže?* by sme v období jej vzniku (r. 2015) mohli nazerať práve cez vyššie zafinovanú *perspektívu občianskej spoločnosti* ako formy občianskej participácie a aktivizmu, ktorej úsilím bolo dosiahnuť posun v riešení spoločenského problému – „utečeneckej krízy“. Jej aktéri ponúkali konkrétnu „zrealizovateľnú“ víziu integrácie presídlených rodín z krajín Blízkeho východu do slovenskej spoločnosti, ktorú mal tvoriť verejný prísľub 1000 jednotlivcov, rodín organizácií, cirkví a súkromných firiem, ktorí sa do iniciatívy zapojili ako dobrovoľníci a zaviazali sa ku konkrétnej pomoci.

T. Matulayová, vychádzajúc z paradigiem sociálnej práce, uvádza, okrem iného, aj ďalší aspekt vnímania dobrovoľníctva (najmä v kontexte sociálnej práce) – *dobrovoľníctvo ako nástroj sociálnej zmeny*, ktorý vychádza zo socialisticko-kolektivistického perspektívy zdôrazňujúcej koncept *empowermentu*, to znamená oslobodzovania klientov spod mocenského útlaku, posilňovania, zmocňovania a emancipácie, boj so sociálnou nespravodlivosťou a diskrimináciou. Povzbudzovanie obyvateľstva k dobrovoľníckym aktivitám v rámci komunitného vzdelávania, rozvoja a plánovania sa ukazuje ako významná aktivita smerujúca k sociálnej zmene⁴⁸, a paradigma dobrovoľníctva ako nástroja sociálnej zmeny je aplikovateľná aj v prípade *Iniciatívy Kto pomôže?*

Z prieskumu realizovaného v druhej polovici roka 2016 zameraného na hodnotenie stavu, trendov, potrieb a možností rozvoja občianskej spoločnosti na Slovensku je zrejmé, že jednou z dominantných oblastí dobrovoľníctva v rámci občianskej spoločnosti boli náboženské a cirkevné aktivity a pomoc ľuďom v núdzi a organizáciami, v ktorých sa občania najčastejšie združovali, boli najmä náboženské organizácie, resp. organizácie blízko cirkví.⁴⁹ Ide o dlhodobý trend na Slovensku po roku 1989 – rok, ktorý je možné označiť ako významný míľnik

⁴⁷ LYONS, M. – WIJKSTROM, P. – CLARY, G.: Comparative studies volunteering: What is being studied? In: *Voluntary Action*, Vol. 1, No. 1, Winter 1998. p. 52-53. [online]. [cit. 2021-11-21]. Available on: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:49TZ2KW4NwYJ:https://www.bl.uk/britishlibrary/~media/bl/global/social-welfare/pdfs/non-secure/c/o/m/comparative-studies-volunteering-what-is-being-studied-18.pdf+&cd=1&hl=sk&ct=clnk&gl=sk>

⁴⁸ MATULAYOVÁ, T.: Fenomén dobrovoľníctva optikou andragogiky a sociálnej práce. In: *Fenomén dobrovoľníctva v sociálnych službách – zborník príspevkov*. Prešov: Prešovská univerzita, 2011. s. 6-8. [cit. 2021-11-19]. Dostupné na: https://issuu.com/dobrovolnictvo/docs/teaching_materials_5_final

⁴⁹ Výskum realizovali tri slovenské mimovládne organizácie – Inštitút pre verejné otázky (IVO), Partners for Democratic Change Slovakia (PDCS) a Centrum pre filantropiu. MESEŽNIKOV, G. – STREČANSKÝ, B. (eds.): *Občianska spoločnosť na Slovensku, Krízy, križovatky, výzvy*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2017. 110 s. [cit. 2021-11-29]. [online]. Dostupné na: https://www.kas.de/documents/252038/253252/7_dokument_dok_pdf_49041_27.pdf/e30bb0e3-7387-bb24-7484-67405b3e9d57?version=1.0&t=1539649075822

v procesoch občianskej aktivizácie a aj rozvoja dobrovoľníctva u nás. Výskum, ktorý v roku 2003 realizoval Inštitút pre verejné otázky (IVO) poukázal na to, že najviac dobrovoľníkov sa angažovalo najmä v náboženských a cirkevných aktivitách. Výskum tiež ukázal, že najväčší priestor pre angažovanie sa dobrovoľníkov poskytovali mimovládne organizácie, štátna správa a samosprávy a tiež cirkvi (prostredníctvom konkrétnych farností).⁵⁰ Je možné preto predpokladať, že aj úspešnosť *Iniciatívy Kto pomôže?* môže vychádzať práve z toho predpokladu, že do veľkej miery zohralo kľúčovú úlohu práve to, že organizátorom tejto iniciatívy a kampane bolo cirkevné spoločenstvo (Spoločenstvo Ladislava Hanusa), ktorému sa podarilo spojiť občiansku spoločnosť naprieč širokým spektrom náboženskej príslušnosti, získať podporu viacerých známych osobností⁵¹ a organizácií⁵² aj bez náboženskej profilácie. Je to však iba predpoklad, ktorému sa do väčšej miery v tomto príspevku nevenujem.

Motivácie k priamej forme aktivizácie v období tzv. „utečeneckej krízy“ v rokoch 2015-2016 prostredníctvom *Iniciatívy Kto pomôže?*

Motivácia jednotlivcov angažovať sa do komunitného či verejného života, či už ako členovia neziskových organizácií alebo ako dobrovoľníci alebo ako občianski aktivisti – je rôznorodá. Pre mnohých predstavuje dobrovoľníctvo možnosť nájsť uplatnenie sa v hodnotovo blízkom spoločenstve alebo uplatniť svoju vlastnú kreativitu. Pre iných je zase dôležitý pocit byť nápomocný ľuďom, ktorí pomoc potrebujú; iní v tom vidia priestor na verejné vyjadrenie svojho názoru alebo postoja k určitej téme. Niektorých dokáže aktivizovať nejaká osobná negatívna skúsenosť alebo pohnútky riešiť problémy okolo seba. Skúmaním a analýzou motivácie môžeme zistiť, čo je pre jednotlivých dobrovoľníkov a dobrovoľníčky hybnou silou, ktorá ich motivuje k angažovaniu sa v oblasti dobrovoľníctva. Motívy jednotlivých dobrovoľníkov sa môžu značne odlišovať, a to z dôvodu, že každý človek je jedinečnou bytosťou a každého na jednej strane poháňajú, a na strane druhej uspokojujú rôzne motivácie a napĺňanie rôznych cieľov.

Pri analýze motivácií jednotlivcov zapojiť sa do dobrovoľníckeho programu *Iniciatívy Kto pomôže?* aplikujem dve základné perspektívy: *neziskovú perspektívu a perspektívu občianskej spoločnosti*, ktorú využíva trojica autorov M. Lyons – P. Wijkstrom – G. Clary.⁵³ V prípade

---

⁵⁰ MRAČKOVÁ, A. - BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A.: 10 rokov dobrovoľníctva na Slovensku. In: *Sborník z mezinárodní konference „10 let rozvoje dobrovolnictví – rehabilitace občanské ctivosti“*. Kroměříž, 5. – 6. 5. 2008. Kroměříž: Klub UNESCO Kroměříž a Hestia – Národní dobrovolnické centrum, Praha, s. 25-34. [cit. 2021-11-29]. Dostupné na: <http://www.unesco-kromeriz.cz/documents/publikace/25/10-let-rozvoje-dobrovolnictvi-rehabilitace-obcanskyh-ctivosti-5-a-6-kvetna-2008.pdf>

⁵¹ Projekt podporili napr. Jana Dubovcová (v danom období pôsobiaca ako Verejná ochrankyňa práv); Oľga Gyafrášová (sociologička z Inštitútu pre verejné otázky); Štefan Hríb (žurnalista); Dušan Ondrušek (senior tréner z organizácie PDCS); Zuzana Številová (právnička z Ligy za ľudské práva); Zuzana Wienk (občianska aktivistka z Aliancie Fair-play) a mnohé iné osobnosti.

⁵² Napr. vedeckovýskumná organizácia Centrum pre výskum etnicity a kultúry (CVEK), Slovenská katolícka charita, Inštitút pre verejné otázky, Liga za ľudské práva, Inštitút pre ľudské práva a rodinnú politiku a i. HRICOVÁ, D.: Kto pomôže, ak nie my? In: *Zastolom.sk*, [online]. 2015. [cit. 2021-09-13]. Dostupné na: <https://zastolom.sk/kto-pomoze-ak-nie-my>

⁵³ LYONS, M. – WIJKSTROM, P. – CLARY, G.: Comparative studies volunteering: What is being studied? In *Voluntary Action*, Vol. 1, No. 1, Winter 1998. p. 52-53. [online]. [cit. 2021-11-21]. Available on: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:49TZ2KW4NwYJ:https://www.bl.uk/britishlibr>

neziskovej perspektívy je kľúčovou charakteristikou v súvislosti s motiváciou tzv. altruizmus, teda pomoc ľuďom, ktorí „sú menej šťastní“. V kontexte *perspektívy občianskej spoločnosti* a motivácii ide o princíp vzájomnej pomoci – pracovať spoločne s cieľom uspokojenia spoločných potrieb a riešenia spoločenských problémov.⁵⁴

Ako uvádza etnológ T. Winkler⁵⁵, existuje veľa rozdielov v definícii konceptu altruizmu naprieč viacerými vednými disciplínami (filozofia, sociológia, psychológia, a i.). Nazeranie sociálnych vied na altruizmus najvýstižnejšie ilustruje definícia D. CH. Batsona, ktorá tvrdí, že činnosť je altruistická vtedy, ak je jej konečným cieľom zlepšenie stavu inej osoby.⁵⁶ Poľský sociálny psychológ J. Karyłowski identifikuje dva druhy altruizmu, ktoré však nemusia nevyhnutne fungovať oddelene, ale dochádza aj k ich premiešavaniu. Ide o *altruizmus endocentrický* a *altruizmus exocentrický*. *Endocentrický* odkazuje na pomoc, ktorá vychádza z úvah týkajúcich sa osoby samotného aktéra; *exocentrický* primárne spočíva v zlepšení stavu inej osoby v prípade jej núdze. V mnohých prípadoch môžeme označiť dobrovoľnícku aktivitu ako akt altruizmu, ktorý je čiastočne motivovaný endocentricky a čiastočne exocentricky.⁵⁷

V nasledujúcej časti predstavím stručnú sondu do problematiky motivácií k dobrovoľníckej činnosti v *Iniciatíve Kto pomôže?* a motivácii zaregistrovaných jednotlivcov občiansky sa angažovať pri riešení dôsledkov tzv. migračnej krízy v rokoch 2015-2016. Analýze som podrobila interné dokumenty občianskeho združenia Mareena (a teda *Iniciatívy Kto pomôže?*) – zápisy zo zrealizovaných pohovorov s potenciálnymi záujemcami o dobrovoľníctvo pred ich priamym zapojením do dobrovoľníckych aktivít, ktoré boli zrealizované v roku 2016 v Bratislave, Nitre a Košiciach zástupcami *Iniciatívy Kto pomôže?* Zároveň uplatním aj čiastočný autoetnografický prístup, keďže som sa v roku 2015 do predmetnej výzvy zaregistrovala.

Pri analýze ma zaujímalo, aká bola deklarovaná motivácia jednotlivcov⁵⁸ zareagovať na predmetnú iniciatívu, zaregistrovať sa, vyjadriť nielen symbolickú podporu, ale aj ponuku konkrétnej pomoci. Analyzovaný materiál zo zrealizovaných pohovorov je zaujímavý aj z toho hľadiska, že rozhovory boli zrealizované s osobami, ktoré sa nielenže registrovali, ale aj

---

ary/~media/bl/global/social-welfare/pdfs/non-secure/c/o/m/comparative-studies-volunteering-what-is-being-studied-18.pdf+&cd=1&hl=sk&ct=clnk&gl=sk

⁵⁴ BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A. (ed.): *Dobrovoľníctvo na Slovensku – výskumné reflexie*. Bratislava: Iuventa – Slovenský inštitút mládeže, 2012. s. 22. [online]. [cit. 2021-11-11]. Dostupné na: https://www.dobrovolnickecentra.sk/images/stories/files/15_monografia_vyskum_dobrovolnictva_final_web.pdf

⁵⁵ WINKLER, T.: Mladí dobrovoľníci v mimovládnych organizáciách (kontexty motivácií a altruizmu). In *Etnologické rozpravy*, roč. XXIII, č. 2, 2016, s. 11-12. [online]. [cit. 2021-11-30]. Dostupné na: <https://www.ff.umb.sk/app/cmsFile.php?disposition=a&ID=21221>

⁵⁶ BATSON, CH. D. 1987 podľa WINKLER, T.: Mladí dobrovoľníci v mimovládnych organizáciách (kontexty motivácií a altruizmu). In *Etnologické rozpravy*, roč. XXIII, č. 2, 2016, s. 12. [online]. [cit. 2021-11-30]. Dostupné na: <https://www.ff.umb.sk/app/cmsFile.php?disposition=a&ID=21221>

⁵⁷ Karyłowski, J. 1984, s. 139-140 podľa WINKLER, T.: Mladí dobrovoľníci v mimovládnych organizáciách (kontexty motivácií a altruizmu). In *Etnologické rozpravy*, roč. XXIII, č. 2, 2016, s. 12. [online]. [cit. 2021-11-30]. Dostupné na: <https://www.ff.umb.sk/app/cmsFile.php?disposition=a&ID=21221>

⁵⁸ Do iniciatívy boli zapojení nielen jednotlivci, ale aj rôzne organizácie, firmy a spoločnosti. Na tie som v tejto sonde nezameriavala.

zareagovali na výzvu iniciatívy reálne sa zapojiť do konkrétnych aktivít – zjednodušene povedané, prešli „od slov k činom“. Zamerala som sa hlavne na hnacie, resp. aktivačné zložky motivácie.

Pri analýze motivácií aplikujem rozdelenie, ktoré v roku 2018 pri výskume dobrovoľníctva na Slovensku využili autorky A. Brozmanová Gregorová, J. Šolcová, a M. Siekelová.⁵⁹ Ide o rozdelenie na *altruistickú, egoisticko-hedonistickú motiváciu a normatívnu motiváciu*. *Normatívnu a altruistickú motiváciu* je možné zaradiť pod tradičný vzorec dobrovoľníctva. V prípade *altruistickej motivácie* vedie dobrovoľníkov k dobrovoľníctvu najmä túžba pomôcť niekomu inému (napr. láska k blížnemu, solidarita k chudobným alebo menej šťastným, záujem konať vo verejný prospech) a objavuje sa u každého dobrovoľníka. *Normatívna motivácia* zahŕňa napríklad motív občianskej povinnosti, náboženského presvedčenia alebo túžby splatiť dlh spoločstvu. *Egoisticko-hedonistické motivácie* sa týkajú hlavne uvedomovania si, že dobrovoľník môže prostredníctvom dobrovoľníctva získať niečo vo svoj prospech a pre vlastné výhody (patria sem napríklad sociálne interakcie, čo poukazuje najmä na záujem dobrovoľníkov o rozvíjanie sociálnych kontaktov, priateľských a kamarátskych vzťahov, ktoré môžu pre dobrovoľníka predstavovať aj sociálny kapitál využiteľný v budúcnosti; patrí sem tiež sebaúcta, rozvoj kariéry a uznanie).

Identifikované motivácie vybraných jednotlivcov zareagovať na výzvu *Iniciatívy Kto pomôže?*, ktoré bolo možné identifikovať analýzou zápisov zo zrealizovaných osobných pohovorov s potenciálnymi záujemcami o dobrovoľníctvo pred ich priamym zapojením do dobrovoľníckych aktivít (v roku 2016 v Bratislave, Nitre a Košiciach) zástupcami *Iniciatívy Kto pomôže?*:

1. Altruistické motivácie

V zápisoch sa veľmi často objavoval motív vnímania prínosov dobrovoľníctva v prospech tých, ktorí sú/budú prijímateľmi dobrovoľníckej činnosti a ktorí túto pomoc potrebujú, resp. snaha pomôcť niekomu inému a možnosť zlepšovať, pozitívne ovplyvniť okolie, svet. Napríklad: „*uviedla, že utečencom treba pomôcť tu a teraz*“; „*tí ľudia potrebujú predsa našu pomoc, nemôžeme sa iba nečinne prizerať*“; „*záleží mi na tých, ktorí nemali toľko šťastia, aby sa narodili a žili v bezpečnej krajine*“; „*zlepšovanie kvality života iných a celej spoločnosti v rámci jej času a možností*“.

Pomerne častý bol aj výskyt motívu pomoci iným a z pohľadu participantov aj uvedomovanie si hodnoty dobrovoľnej pomoci pre ľudí, ktorí túto pomoc potrebujú. Íšlo o zápisy, ktoré súviseli s priamym označením dobrovoľníctva ako hodnoty, napr.: „*neznem, ako sa k tomu stavia štát, naša rodina chce pomôcť a nič za to nechce, len sa už na to nemôžeme pozerat*“ alebo označenie dobrovoľníctva ako najvhodnejšej formy aktivity: „*hládala, kde všade inde môže pomôcť, ale toto jej dáva najväčší zmysel*“; „*vidí v dobrovoľníctve zmysel, pretože s ním má už predchádzajúce skúsenosti*“; „*chce ukázať, že je potrebné pomôcť*“; „*Iniciatíva Kto pomôže? sa im videla ako najvhodnejšia forma pomoci*“.

---

⁵⁹ BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A. – ŠOLCOVÁ, J. – SIEKELOVÁ, M.: *Dobrovoľníctvo mládeže na Slovensku – aktuálny stav a trendy*. Banská Bystrica: Platforma dobrovoľníckych centier a organizácií, 2018. s. 58-61.

2. Normatívne motivácie

V zápisoch bolo možné identifikovať motív snahy zlepšiť či ovplyvniť svoje okolie a byť aktívny – tento motív sa často týkal zápisov, v ktorých participanti vyjadrovali zdesenie nad tým, ako ich okolie vníma tému tzv. „utečeneckej krízy“ a snahu o pozitívny vplyv práve tým, že sa zapoja do konkrétnej aktivity. Išlo o zápisy, ako: „*byť v opozícii hejterom v jej okolí, zhrozená z reakcií ľudí, chce to zmeniť*“; „*nemohla nereagovať na to, čo sa deje, na extrémne reakcie slovenskej spoločnosti a aj jej okolia, to ju zburcovalo k činu*“; „*s pocitom veľkej bezmocnosti a frustrácie som denno-denne počúvala o príbehoch ľudí, ktorí prišli o všetko. A práve táto iniciatíva ponúkala možnosť reálne sa zapojiť a nielen vyjadriť symbolickú solidaritu*“; „*rada pomáha, zaujíma sa o túto tematiku, ale nechce iba rozprávať, no aj niečo pre to urobiť*“

Pomerne častý bol aj motív občianskej povinnosti, resp. pocitu záväzku spolu s motívom občianskej angažovanosti a s tým súvisiaca možnosť aktívne pôsobiť v demokratickej spoločnosti, možnosť zapojiť sa do diania v spoločnosti, vyjadrovať svoje názory a najmä konkrétnymi činmi prispievať k zmenám: „*uviedla také témy týkajúce sa spoločenskej zodpovednosti a chuti konať*“. S týmto motívom súvisí aj snaha o budovanie lepšej spoločnosti: „*uviedla také témy týkajúce sa spoločenskej zodpovednosti a chuti konať*“; „*chce využiť možnosti, ktoré má na prospech spoločnosti, komunit, ľudí v núdzi*“.

Objavovala sa i snaha o vyjadrenie postoja k téme tzv. „utečeneckej krízy“: „*prostredníctvom pomoci utečencom chce vyjadriť svoj postoj k tejto téme, svoju pomoc vníma ako formu protestu proti mainstreamovej verejnej mienke*“; „*nespokojnosť s negatívnou náladou v spoločnosti, výzva na väčšie zapojenie, potreba a snaha ukázať, že sa to dá robiť a sú na to ľudia, ktorí chcú*“; „*sleduje dlhodobu situáciu okolo utečencov, nepáči sa mu to, aj takto verejne chce vyjadriť svoj postoj*“; „*je rozhodnutý pomáhať s jasnou predstavou toho, do čoho ide a je sklamaný z kresťanov, ktorí nechcú prijať ani utečencov-kresťanov*“; „*odmieta, ako sa k tejto situácii stavia slovenská vláda a spoločnosť*“; „*nemôže sa pozerať na to, ako ľudia na Slovensku odmietajú pomôcť aj keď sme aj my ako národ v minulosti potrebovali podobnú pomoc od iných štátov*“; „*deprimovaná z verejnej mienky, chuť pomôcť*“; „*odmieta, ako sa k situácii utečencov stavajú ľudia v jej okolí a na internete, je to plná nenávisť, rada by prispela k niečomu lepšiemu*“; „*vadí mu odmietavý postoj spoločnosti*“

Často sa v analyzovaných zápisoch objavovala aj hodnota sociálnej súdržnosti a hodnota tolerancie – dá sa povedať, že išlo o akési uvedomovanie si toho, že človek nie je len „sám človek“ – individualista, ale je súčasťou väčšieho celku, spoločenstva a komunity ľudí, ktorí sú vo vzájomnej interakcii a „*ľudia by si mali navzájom pomáhať*“. Toleranciu možno vnímať hlavne v kontexte spolužitia ľudí v spoločnosti, spôsob myslenia a konania, ktorý sa prejavuje ústretovosťou k odlišnosti, resp. k inakosti, a to napríklad k jednotlivcom, skupinám alebo komunitám iných národných štátov, etnickej príslušnosti, náboženstva, kultúry a svetonázoru: „*chce tolerantnejší svet*“; „*má silné sociálne cítenie, verí, že tu má existovať viacej kultúr, ktoré sa majú rešpektovať*“; „*v iných krajinách to funguje, že vedľa seba žijú viaceré etniká a náboženstvá, prečo by to nemalo fungovať u nás, môže nás len obohatiť*“.

Identifikovanou aktivačnou zložkou v motiváciách niektorých jednotlivcov bol motív snahy o sociálnu inklúziu rizikových skupín obyvateľstva (vylúčených/znevýhodnených komunit), motív snahy o poskytnutie možnosti začleniť sa do spoločnosti: „*rada pomôže ľuďom, ktorí sem prídu začleniť sa*“; „*chce využiť svoje možnosti a kapacity v prospech spoločnosti, chce pomôcť utečencom začleniť sa do jej komunity, ktorá je kresťanská*“.

Motív náboženského presvedčenia a náboženských hodnôt sa v zápisoch objavovali pomerne často, napríklad: „*služba pre Boha, záujem o ľudí*“; „*filantropia, pomáhať ľuďom a kresťanstvo, z toho tak naviac vychádza*“; „*kresťanstvo má v sebe povinnosť pomôcť*“; „*vychádza z kresťanskej viery a preto musí pomôcť iným*“; „*rozhladni kresťania, ktorí musia pomôcť*“; „*rok milosrdenstva pre kresťanov, musia pomôcť, cítia, že je to dobrá vec aj napriek nesúhlasu okolia*“; „*je veriaci a svoju činnosť v Kto pomôže? vníma ako službu ľuďom v núdzi*“.

3. Egoisticko-hedonistická motivácia

V rámci tejto kategórie sa často v zápisoch objavovali vyjadrenia, ktoré súviseli s možnosťami získať nové skúsenosti, schopností a zručností, ktoré by dobrovoľníka v konečnom dôsledku aj obohatili. Záujemcovia tiež viackrát prizvukovali, že sa „*radi podelia o to, čo ich baví a naplňa*“ a tiež, že aj samotná „*pomoc niekomu inému ich baví a naplňa*“ a z dobrovoľníctva a pomoci iným „*majú dobrý pocit*“.

V motívoch, prečo sa do iniciatívy zapojili, sa často objavovala aj téma sociálnych interakcií – hlavne v súvislosti s možnosťou získať nové kontakty a priateľstvá, napríklad: „*rád spoznáva nových ľudí, chce nadviazať priateľstvá, ktoré by pomáhali*“. Tiež bolo možné pomerne často identifikovať ako motív na zapojenie sa možnosť nielen získať nové skúsenosti, ale aj uplatniť svoje schopnosti v praxi a tiež možnosť zmysluplne tráviť voľný čas v prospech niekoho iného.

Veľmi zaujímavé bolo, že v mnohých zápisoch s motiváciami sa nachádzal motív reciprocity - hlavne v kontexte osobnej zahraničnej skúsenosti, osobnej skúsenosti s mobilitou, motív „*navrátilcov*“ na Slovensko. Je možné dedukovať, že sa participanti sami identifikujú a spájajú svoje skúsenosti s tým, čo môžu utečenci prežívať/alebo prežívajú a ich vlastná osobná skúsenosť s migráciou im poskytuje hlbšie pochopenie celej situácie, možnosť vcítiť sa do toho, čo prežívajú ľudia na úteku a tým sa aj aktivizovať v prospech niekoho iného: „*viem, aké je to ťažké začínať život v novej krajine*“; „*vrátila sa na Slovensko po dlhom čase v zahraničí, preto chce pomôcť aj pri začlenení utečencov do komunity, sama bola v zahraničí a vie aké je to byť cudzincom v inej krajine*“; „*bola v pozícii migranta v zahraničí*“; „*sám bol dlhší čas v zahraničí, pozná, aké je to ťažké začleniť sa do spoločnosti*“; „*viac rokov bývali v zahraničí*“; „*má skúsenosti s prácou s migrantmi v USA, keďže tam žil a pracoval*“; „*študuje v zahraničí*“; „*skúsenosť s dobrovoľníckou prácou v zahraničí*“; „*má medzinárodné skúsenosti*“; „*dobrovoľníctvo na Ukrajine*“; „*študovala v zahraničí a bola na študijnom pobyte v Jordánsku, tu pracovala aj s utečencami*“; „*skúsenosť z projektu s migrantmi v Nemecku*“. V zápisoch sa objavili aj prípady, kedy sa do pomoci utečencom angažovali aj samotní cudzinci žijúci na Slovensku: „*sami sú viac-menej imigranti, rozumejú problematike, ich rodina a spoločenstvo je nastavené pomáhať ľuďom bez rozdielu toho, odkiaľ prichádzajú, vlastná skúsenosť s migráciou, ide o cudzinca, ktorý chce pomôcť niekomu d'alšiemu*“.⁶⁰

---

⁶⁰ Téma empatie a osobných vzťahov medzi utečencami a ich podporovateľmi sa venuje napríklad príspevok WALTHER, E. M.: *Complicated matches: Personal relationships between refugees and their supporters in Slovakia*. Conference paper for 15th EASA Biennial Conference: Staying, Moving, Settling, Stockholm University, 14-17 August, 2018. 7 p. [online]. [visited 2021-11-25]. Available on: https://www.academia.edu/37264789/Complicated_matches_Personal_relationships_between_refugees_and_their_supporters_in_Slovakia_In_Panel_Refugees_and_migrants_network_and_mobilise_with_activists_and_NGO_workers_

Záver

Negatívny postoj v rámci politicko-spoločenského diskurzu k prijímaniu utečencov na Slovensko sa prejavil vo väčšinovej verejnej mienke, ktorá bola ladená veľmi negatívne. Zároveň však vytvorila v slovenských kontextoch podmienky a priestor na silnú odozvu občianskej spoločnosti, ktorá apelovala a aj apeluje na pomoc a prijímanie utečencov. Poskytovanie pomoci pri humanitárnych krízach bez účasti cirkevných organizácií či združení a mimovládnych organizácií sa aj v súvislosti s udalosťami s tzv. utečeneckou či migračnou krízou javia ako nepredstaviteľné. Ich úloha je nenahraditeľná, k čomu prispievajú mnohé z aspektov fungovania mimovládnych organizácií, vďaka ktorým dokážu veľmi efektívne reagovať na aktuálne spoločenské dianie a potreby. Do značnej miery k tomu prispieva osobné zaniehanie zamestnancov, spolupracovníkov – angažovaných jednotlivcov zapájajúcich sa ako dobrovoľníci, ktorí sa v aktivitách mimovládnych organizácií angažujú.

Hoci Slovenská republika nebola migračnými tokmi intenzívne zasiahnutá, situácia v susedných krajinách nenechala slovenskú verejnosť a mimovládne organizácie ľahostajné a podnietila vznik mnohých iniciatív a projektov na pomoc utečencom a migrantom v zahraničí, ale aj nové aktivity v rámci Slovenska. Veľmi podstatné a dôležité pritom je, aby projekty, ktoré vznikli ako reakcia na vzniknutú situáciu (súvisí to aj so zdrojmi pre financovanie projektov mimovládnych organizácií pôsobiacich v tejto oblasti), neostali len jednorazovou záležitosťou, ale dlhodobou stratégiou.

Dobrovoľnícka angažovanosť a participácia môže pomôcť predchádzať negatívnym prejavom správania voči rôznym skupinám ľudí na základe ich etnickej či náboženskej príslušnosti, sexuálnej orientácii a i. a v niektorých prípadoch končia verejnými nenávisťnými prejavmi. Je možné predpokladať, že dobrovoľníci prácou v menovaných oblastiach s danými skupinami obyvateľstva odbúravajú svoje predsudky a z dlhodobého hľadiska menia svoje správanie, čím ovplyvňujú aj svoje okolie a stereotypy a predsudky, ktoré v ňom prevládajú. Dobrovoľníctvo by tak mohlo napomáhať tlmieť negatívne prejavy správania sa. Aj moja skúsenosť s dobrovoľníctvom ukazuje, že dobrovoľníctvo môže mať pozitívny vplyv na boj proti rasizmu, xenofóbii či iným negatívnym prejavom správania, ktoré odsudzujú rôzne skupiny či komunity ľudí a v niektorých prípadoch končia verejnými nenávisťnými prejavmi. Tento jav, resp. túto hypotézu je však potrebné podrobiť intenzívnejšiemu a systematickejšiemu výskumu.

A. Brozmanová Gregorová uvádza, že dobrovoľníctvo pôsobí ako faktor sociálnej inklúzie a participácie. Pomáha integrovať do spoločnosti ľudí, ktorí sú z nej vylučovaní alebo marginalizovaní.⁶¹ Dobrovoľníctvo pri práci s utečencami je prínosné pre viaceré zapojené strany - pre prijímateľa dobrovoľníckej služby, pre dobrovoľníka, pre organizáciu/inštitúciu realizujúcu dobrovoľnícky program. Ťažička z neho však môže byť i spoločnosť ako celok, ale i mesto, resp. lokalita, v ktorej sa dobrovoľníci angažujú. Dobrovoľníci môžu byť napríklad spojencami samospráv v snahe integrovať utečencov, keďže sú aktívnymi členmi sociálnej siete a napomáhajú znižovaniu rizika marginalizácie utečencov

---

⁶¹ BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A.: Dobrovoľníctvo ako fenomén modernej občianskej spoločnosti. In: *Osobnosť človeka a jeho socializácie v evropské spoločnosti*. Brno: IMS, 2005. s. 279. [online]. [cit. 2021-11-26]. Dostupné na: <http://old2.dobrovolnictvo.sk/?node=82&id=17>

Príspevok bol vypracovaný v rámci projektu VEGA 1/0139/19 - Novodobé migrácie vo verejnej mienke, politickej diskusii a mediálnej praxi.

Literatúra a zdroje

- BOLEČEKOVÁ, M.: Aktivity slovenských mimovládnych organizácií v prospech utečencov a imigrantov počas európskej migračnej krízy. In: *Současná Evropa*, 2016, roč. 21, č. 2, s. 38-51/s. 43. [online]. [cit. 2021-10-08]. Dostupné na: <https://sev.vse.cz/pdfs/sev/2016/02/03.pdf>
- BOŠELOVÁ, M.: Občianska spoločnosť a Slovensko - reakcie tretieho sektora na dôsledky „migračnej krízy“. In: LETAVAJOVÁ, S. a kol.: *Novodobé migrácie vo verejnej, mediálnej a politickej diskusii*. Nitra: UKF, 2020. 198 s./103-126. ISBN 978-80-558-1631-9.
- BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A.: Dobrovoľníctvo ako fenomén modernej občianskej spoločnosti. In: *Osobnosť človeka a jeho socializácie v evropské spoločnosti*. Brno: IMS, 2005. s. 278 – 288. [online]. [cit. 2021-11-26]. Dostupné na: <http://old2.dobrovolnictvo.sk/?node=82&id=17>
- BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A. (ed.): *Dobrovoľníctvo na Slovensku – výskumné reflexie*. Bratislava: Iuventa – Slovenský inštitút mládeže, 2012. 209 s. [online]. [cit. 2021-11-11]. Dostupné na: https://www.dobrovolnickecentra.sk/images/stories/files/15._monografia_vyskum_dobrovo_lnictva_final_web.pdf
- BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A. – ŠOLCOVÁ, J. – SIEKELOVÁ, M.: *Dobrovoľníctvo mládeže na Slovensku – aktuálny stav a trendy*. Banská Bystrica: Platforma dobrovoľníckych centier a organizácií, 2018. 148 s. ISBN 9-788097-303419.
- BÚTOROVÁ, Z. – GYÁRFÁŠOVÁ, O.: Občianska participácia: trendy, problémy, súvislosti. In: *Sociológia*, roč. 42, č. 5, 2010, s. 447-491. [online]. [cit. 2021-11-29]. Dostupné na: <https://www.sav.sk/journals/uploads/05130915Butorova%20Gyarfasova%20OOK%20AF.pdf>
- CIEL PROJEKTU V ROKU 2015. In: *Pokojadobro.eu*, [online]. 2015. [cit. 2021-11-05]. Dostupné na: <http://www.pokojadobro.eu/?p=100>
- FACEBOOKOVÁ STRÁNKA INICIATÍVY KTO POMÔŽE? / Mareena. [online]. [cit. 2021-11-18]. Dostupné na: https://www.facebook.com/mareena.sk/photos/?ref=page_internal
- GALLOVÁ KRIGLEROVÁ, E. – HOLKA CHUDŽÍKOVÁ, A. – KADLEČÍKOVÁ, J.: *Cudzinci na Slovensku - hľadanie nového domova. Skúsenosti cudzincov s integráciou na Slovensku - výskumné zistenia*. Bratislava: CVEK, 2021. 65 s. [online]. [cit. 2021-11-28]. Dostupné na: <http://cvek.sk/wp-content/uploads/2021/11/Cudzinci-na-Slovensku.-Hladanie-noveho-domova.pdf>
- HLINČÍKOVÁ, M. – SEKULOVÁ, M.: *Integrácia ľudí s medzinárodnou ochranou na Slovensku: hľadanie východísk*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2015. 181 s. [online]. [cit. 2021-10-25]. Dostupné na: https://uesa.sav.sk/files/integracia_ludi_s_medzinarodnou_ochranou_na_svk_.pdf
- HRICOVÁ, D.: Kto pomôže, ak nie my? In: *Zastolom.sk*, [online]. 2015. [cit. 2021-09-13]. Dostupné na: <https://zastolom.sk/kto-pomoze-ak-nie-my>
- CHALÚPKOVÁ, P. – HORNÁČKOVÁ, E. – HACEK, J.: *Analýza mediálneho pokrývania migrácie slovenskými médiami. Výskumná správa*. Bratislava: Človek v ohrození, n. o. 2019.

- 28 s. [online]. [cit. 2021-11-29]. Dostupné na: https://globalnevzdelavanie.sk/wp-content/uploads/2019/08/National_study_migration_coverage_SK_FINAL.pdf
- INTEGRAČNÝ PROJEKT KOMUNITY IRACKÝCH AZYLANTOV. In: *Pokojadobro.eu*, [online]. 2015. [cit. 2021-11-08]. Dostupné na: http://www.pokojadobro.eu/?page_id=741
- KONCEPCIA ROZVOJA OBČIANKSEJ SPOLOČNOSTI NA SLOVENSKU. Strategické zámery rozvoja občianskej spoločnosti do roku 2020 a Akčný plán na roky 2012-2013. 30 . [online]. [cit. 2021-11-29]. Dostupné na: https://www.minv.sk/swift_data/source/rozvoj_obcianskej_spolocnosti/rozvoj_obcianskej_spolocnosti/koncepcia_rozvoja_os/Koncepcia-rozvoja-OS_2020.pdf
- LYONS, M. – WIJKSTROM, P. – CLARY, G.: Comparative studies volunteering: What is being studied? In: *Voluntary Action*, Vol. 1, No. 1, Winter 1998. p. 45-54. [online]. [cit. 2021-11-21]. Available on: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:49TZ2KW4NwYJ:https://www.b1.uk/britishlibrary/~//media/bl/global/social-welfare/pdfs/non-secure/c/o/m/comparative-studies-volunteering-what-is-being-studied-18.pdf+&cd=1&hl=sk&ct=clnk&gl=sk>
- MATULAYOVÁ, T.: Fenomén dobrovoľníctva optikou andragogiky a sociálnej práce. In: *Fenomén dobrovoľníctva v sociálnych službách – zborník príspevkov*. Prešov: Prešovská univerzita, 2011. s. 6-16. [online]. [cit. 2021-11-19]. Dostupné na: https://issuu.com/dobrovolnictvo/docs/teaching_materials_5_final
- MAREENA. Výročná správa 2017. [online]. [cit. 2021-11-15]. Dostupné na: https://mareena.sk/assets/files/VS_Mareena_2017.pdf
- MARGINAL – čo robíme. [online]. [cit. 2021-10-07]. Dostupné na: <https://marginal.sk/co-robime/step/>
- MINISTERSTVO VNÚTRA SR: Na Slovensko prišlo 149 asyrských kresťanov. In: *Minv.sk*, [online]. 2015. [cit. 2021-11-05]. Dostupné na: <https://www.minv.sk/?tlacove-spravy-6&sprava=na-slovensko-prislo-149-asyrskych-krestanov>
- MRAČKOVÁ, A. – BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A.: 10 rokov dobrovoľníctva na Slovensku. In: *Sborník z mezinárodní konference „10 let rozvoje dobrovolnictví – rehabilitace občanské čtnosti“*. Kroměříž, 5. – 6. 5. 2008. Kroměříž: Klub UNESCO Kroměříž a Hestia – Národní dobrovolnické centrum, Praha, s. 25-34. [online]. [cit. 2021-11-29]. Dostupné na: <http://www.unesco-kromeriz.cz/documents/publikace/25/10-let-rozvoje-dobrovolnictvi-rehabilitace-obcanskyh-ctnosti-5-a-6-kvetna-2008.pdf>
- NEWSLETTER. Iniciatíva Kto pomôže - newsletter II, 2015. In: *Us11.campaign-archive.com*, [online]. [cit. 18-9-2021]. Dostupné na: <https://us11.campaign-archive.com/?u=39c8419a07c4215b7e92f314d&id=29b5d966a6&e=%5bUNIQID%5d>
- NICÁK, M.: 149 orientálnych katolíkov. In: *Dennikn.sk/blog*, [online]. 2015. [cit. 2021-11-06]. Dostupné na: <https://dennikn.sk/blog/324669/149-orientalnych-katolikov/?ref=list>
- POBUDOVÁ, M.: *Iniciatíva Kto pomôže?: spolupráca so samosprávami*. Konferencia EMN: Úloha samospráv v integrácii utečencov konaná dňa 23.03.2017 v Bratislave. [online]. [cit. 2021-11-09]. Dostupné na: https://emn.sk/phocadownload/emn_conference_integration_2017/Pobudova_EMN%20Conference_Bratislava_2017.pdf

- RAPOŠOVÁ, I. – GAŽOVIČOVÁ, T.: Protipól k strachu: občianske aktivity na pomoc utečencom In: *Menšinová politika na Slovensku*, 2016, roč. 5, č. 1. [online]. [cit. 2021-09-09]. Dostupné na: <http://cvek.sk/mensinova-politika-na-slovensku-12016-2/#t-3>
- SLOVENSKÁ HUMANITNÁ RADA. In: *Shr.sk*, [online]. 2021. [cit. 2021-11-14]. Dostupné na: <https://www.shr.sk/>
- STREČANSKÝ, B. – BÚTORA, M.: Súčasná občianska spoločnosť na Slovensku: dobové súvislosti, lokálny a medzinárodný kontext. In: MESEŽNIKOV, G. – STREČANSKÝ, B. (eds.): *Občianska spoločnosť na Slovensku, Krízy, križovatky, výzvy*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2017. s. 7-18. [online]. [cit. 2021-11-29]. Dostupné na: https://www.kas.de/documents/252038/253252/7_dokument_dok_pdf_49041_27.pdf/e30bb0e3-7387-bb24-7484-67405b3e9d57?version=1.0&t=1539649075822
- Viera Satinská s dcérou chcú doma ubytovať utečencov, pomoc núkajú aj stovky ďalších Slovákov! In: *Zivot.pluska.sk*, [online]. [cit. 2021/11/02]. Dostupné na: <https://zivot.pluska.sk/reportaze/slovaci-ponukaju-pomoc-utecencom>
- VOLUNTEERING IN THE EUROPEAN UNION*. Educational, Audiovisual & Culture Executive Agency. Directorate General Education and Culture. 2010. 326 p. [online]. [cit. 2021-11-29]. Available on: https://ec.europa.eu/citizenship/pdf/doc1018_en.pdf
- WALTHER, E. M.: *Complicated matches: Personal relationships between refugees and their supporters in Slovakia*. Conference paper for 15th EASA Biennial Conference: Staying, Moving, Settling, Stockholm University, 14-17 August, 2018. 7 p. [visited 2021-11-25]. Available on: https://www.academia.edu/37264789/Complicated_matches_Personal_relationships_between_refugees_and_their_supporters_in_Slovakia_In_Panel_Refugees_and_migrants_network_and_mobilise_with_activists_and_NGO_workers_
- WINKLER, T.: Mladí dobrovoľníci v mimovládnych organizáciách (kontexty motivácií a altruizmu). In: *Etnologické rozpravy*, roč. XXIII, č. 2, 2016, s. 7-28. [online]. [cit. 2021-11-30]. Dostupné na: <https://www.ff.umb.sk/app/cmsFile.php?disposition=a&ID=21221>
- Zákon č. 480/2002 Z. z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov. [online]. [cit. 2021-10-08]. Dostupné na: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2002-480>

Volunteering as a civil society response to the so-called migration crisis in 2015 - 2016: The case of the *Initiative Who will help?* and the volunteering programme of the civic association Mareena

The overall negative attitude within the political and social discourse towards the reception of refugees in Slovakia in 2015-2016 was reflected not only in the majority public opinion, but also in the media and political discourse. At the same time, however, it created the conditions and space for a strong response from civil society, which appealed and continues to appeal for assistance and reception of refugees. The paper examines selected civic initiatives of Slovak non-profit organizations in response to the so-called migration crisis in 2015-2016: the *Initiative Who Will Help?* and civic association called Mareena. The aim of the paper is to present the contexts of the creation, functioning, and formation of the *Initiative Who Will Help?* and the civic association Mareena; it describes the activities of the initiative and the association with regard to the period of the so-called migration crisis (2015-2016). Civil society represents a kind of "cementing force" in society, it is a space for spontaneous activity of citizens, but also for organized activities of NGOs, it is also perceived as an intermediary sphere standing between the private sphere and the state. The paper therefore deals with the volunteering of the *Initiative Who Will Help?* and the civic association Mareena as a civil society response to the so-called migration crisis. The second aim of the paper is to present volunteering as a tool for the formation of civil society, social inclusion and social change, focusing on the motivations of individuals for direct forms of activism during the so-called refugee crisis.

Mgr. Miriama Bošcelová, PhD.

Katedra etnológie a folklóristiky, FF UKF v Nitre

Hodžova 1

949 01 Nitra

mboselova@ukf.sk